

Пројекат финансира ЕУ

ПОДРШКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ
ИНКЛУЗИВНОМ ДРУШТВУ

Министарство за рад, запошљавање,
бирачка и социјална питања

PRIRUČNIK ZA RAD SA DECOM PREDŠKOLSKOG UZRASTA KOJI SU BILINGVALNI GOVORNICI ROMSKOG I SRPSKOG JEZIKA

Kaňa o Vajo fulavel pe bal, delpe kuna e čar
Kada se Vaja češlja, talasa se trava

Dr Marija Aleksandrović

• Zijuš Šaćirović

Vršac, 2017.

Impresum

Izdavač:

Visoka škola strukovnih studija
za vaspitače Mihailo Palov
Omladinski trg 1, Vršac,
Republika Srbija

Urednica:

Jelena Prtljaga, direktorka

Autori:

Dr Marija Aleksandrović
Zijuš Šaćirović

Dizajn:

Studio de:work

Štampa:

Disk, Vršac

CIP – Каталогизација у публикацији

Библиотека Матице српске, Нови Сад

Tiraž:

300 primeraka

371.3 : 811.214.58'232-053.4(075.8)

ALEKSANDROVIĆ, Marija

Kana o Vajo fulavel pe bal, delpe kuna e car = Kada se Vaja cešlja, talasa se trava : priručnik za rad sa decom predškolskog uzrasta koji su bilingvalni govorici romskog i srpskog jezika / Marija Aleksandrović, Zijuš Šaćirović. - Vršac : Visoka škola strukovnih studija za vaspitače "Mihailo Palov", 2017 (Vršac : Disk). - 71 str. ; ilustr. ; 20 cm

Deo teksta uporedno na srp. i rom. jeziku. - Tiraž 400. - Bibliografija.

ISBN 978-86-7372-253-5

1. Šaćirović, Zijuš

а) Предшколска деца - Ромски језик - Развој говора

COBISS.SR-ID 319551495

Ovaj priručnik nastao je u okviru projekta "Predškolsko i osnovno obrazovanje Roma – širenje mogućnosti za veći obuhvat i smanjenje osipanja u obrazovanju" (skraćeni naziv: RECI) koji je sproveden u Republici Srbiji u periodu od oktobra 2015 – oktobra 2017. godine sa nastojanjem da doprinese većem obuhvatu romske dece u predškolskom obrazovanju.

Projekat RECI je finansirala Evropska unija uz podršku Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračku i socijalnu politiku Republike Srbije kao deo šireg projekta "Evropska podrška inkluzivnom društvu".

Mišljenja i stavovi izneti u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove donatora već su isključivo stavovi i mišljenja autora ove publikacije.

SADRŽAJ

1	Uvod	5
2	Usmeno stvaralaštvo u radu sa decom	6
	Zagonetke	6
	Poslovice	9
3	Bajka i moć naracije	10
4	Basna kao igra uloga	11
5	Pripreme studenata i rad sa decom u PU	22
	Bajka Vuk i sedam jarića:	22
	Legenda o tetkici Bibiji	37
	Basna Pas i njegova senka	47
	Xarni paramiča Džukhel thaj leski učhalin	51
6	Prevod svetskih bajki	55
	Princeza na zrnu graška	55
	Tri praseta	56
	Crvenkapa	57
	Lepotica i zver	58
	Ružno pače	60
7	Zaključak	62
8	Literatura	63
9	Beleške	65

1 UVOD

Poštovani čitaoci,

Ovaj Priručnik je proizašao iz potrebe da se olakša rad vaspitača sa decom koja su bilingvalni govornici srpskog i romskog jezika. Radeći sa studentima na katedri za maternje jezike na Visokoj školi strukovnih studija za vaspitače Mihailo Palov u Vršcu, na predmetu Metodika razvoja govora na romskom jeziku uočili smo nedostatak literature za rad sa bilingvalnom decem kao i potrebu da se od ranog uzrasta neguje maternji jezik u predškolskim ustanovama. Poznata je činjenica da je upravo vrtić mesto gde dete ukoliko je bilingvalni govornik (a romsko dete to jeste) treba da neguje maternji jezik i usvaja novi jezik sredine. Bilingvalnost kod dece po mišljenju lingvista i psihologa razvija kognitivne sposobnosti kao što su: pamćenje, percepcija ili metajezička svest, kogniciju i inteligenciju, oralne veštine i dr. što svakako treba negovati kod romske dece od najranijeg uzrasta.

Priručnik je koncipiran tako da studentu ili vaspitaču pruži što više materijala na romskom jeziku što će mu koristiti u radu sa decom, kao i da mu određene književne žanrovske vrste približi i na određen način usmeri u radu.

Autori

2 USMENO STVARALAŠTVO

U RADU SA DECOM

Za rad sa decom predškolskog uzrasta veoma su zahvalne jednostavne forme usmene književnosti ili dečiji folklor. Nenad Ljubinković navodi da bi dečiji folklor trebalo podeliti u tri grupe: „Narodno stvaralaštvo edukativnog karaktera namenjeno deci, zatim narodno stvaralaštvo odraslih koje je vremenom pretrpelo odredjene izmene i izgubilo prvobitnu namenu a kojim se deca koriste i treće dečije narodno stvaralaštvo“ (Ljubinković 2014: 173). U Priručniku ćemo se baviti određenim kraćim formama koje se mogu pronaći u romskom usmenom stvaralaštvu, a koje su vremenom prepele odredjene promene te su od obreda, postale kratke forme namenjene pre svega deci.

Zagonetke

Najstariji oblici zagonetanja primećeni su još u mesopotamijskoj, indijskoj i starogrčkoj kulturi. Zagonetke su tada bile deo rituала žrtvovanja bogovima, međutim, vremenom je ovaj obred upotrebljavan samo u određeno doba godine, što upućuje na obrednu funkciju ove folklorne vrste. Zagonetka je govorno – misaona igra koja se sastoji od više smislenog pitanja čiji je odgovor utvrđen tradicijom (Karanović 2005: 57). Nekada je zagonetka imala ritualan karakter u romskoj zajednici prilikom svadbenih običaja, bdenja nad pokojnikom ili u vreme praznika zmaja 15. marta (Djurić 1980:14), danas se zagonetka koristi radi zabave i sve manje je istraživači mogu zabeležiti na terenu.

Poetska vrednost zagonetke sadrži u sebi slikovitost i bogatstvo asocijacija što navodi dete na više odgonetki. Pored toga,

deca odgonetanjem unapređuju sposobnost opisivanja i razvijanjem imaginacije. Sa decom se razgovara o tome šta im se u pojedinoj zagonetki dopalo i šta su zapamtila, šta im je bilo nerazumljivo od reči i poređenja, kako je poređenje izvršeno i na osnovu koje logike, koje reči su upotrebljene i za koju svrhu, kako ih je sve moguće shvatiti i slično. Pojedine zagonetke mogu poslužiti i kao brzalice kako bi deca što lakše ovladala određenim glasovima.

Kon phirel pe dadesa pe zeja thaj tatarel pire da?
(O kham);

Duj phrala phiren po sasto them,
savore dičhen len, a von našti te dičhen pes.
(O kham thaj o čhonut)

Kana o Vajo fulavel pe bal, del pe kuna e čar.
(E balval)

Naj la danda, xal e kašta
Prne naj la, khonik te resela.
(E jag)

Duj guruva marde pe,
E čhurjenca čhude pe,
Kozom von sas xoljarde,
Sa e theme mutarde.
(E oblakura, devlese čhurma thaj e jag, thaj e brišind)

Sasto des xoljariko,
Po mismeri thaj po rijat,
Sar e jag but droma,
Mangel lačhe te phabarel.
(Ciknida)

Si les šoro, kana čhines les, o rat či džal.
(O šah)

Bijandol furjado, ando phuripe ačhel nango.
(O akhor)

Si les korre jakha, thaj baxtale phaka.
(Koro šimijako)

Ko ide po leđima svoga oca i greje svoju majku?
(Sunce).

Dva brata po celom svetu idu,
svi ih vide, a oni jedan drugog ne mogu.
(Sunce i mesec)

Kada se Vaja češlja, talasa se trava.
(Vetar)

Zube nema, drva jede
Bez nogu je, a niko ne može da je stigne.
(Vatra)

Dva se vola pobiše
Pa noževe bacise
Srditi su bili,
Ceо svet su izmokrili.
(Oblaci, grom, munje i kiša)

Celoga je dana ljuta,
I u podne i uveče,
Kao vatra više puta
Hoće dobro da opeče.
(Kopriva)

Ima glavu, kad je posečeš, krv ne ide.
(Kupus)

Obučen se rodi, u starosti ogoli.
(Orah)

Slep je, a krila njegova sreću donose.
(Slepi miš)

Sajekh najol a majmelali si, garadi si a majašundi si.
(E čhib)

.....

Duj phrala čororre, si len po pandž čavorre
Sar si jekhese, khajda si averese.
(E vast thaj e naja)

.....

Zagonetke pitalice:

So sa majbut barjol kana sa majbut les lestar?
(E xiv)

.....

So džal pala vordon a ni mol khančestar?
(I godli)

.....

Savi cikni romnjorri ande parnipe furjadi, so majbut
trajil sa majxarni si?
(Memeli)

.....

Stalno se kupa, a naprjaviji; skriven je, a najglasniji.
(Jezik)

.....

Dva brata siromaha po petoro dece imaju;
Kakva su u jednoga, takva su u drugoga.
(Ruke i prsti)

.....

Šta se povećava što mu više oduzimaš?
(Rupa)

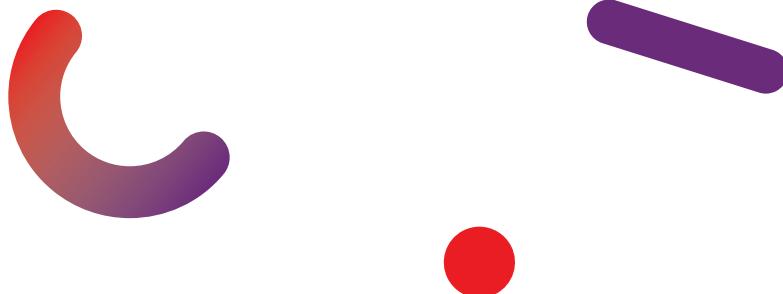
.....

Šta ide iza kola, a nikome ne služi?
(Buka)

.....

Koja ženica u belo obučena postaje sve manja što
duže živi?
(Sveća)

.....

Poslovice

Poslovice su kratke i sažete misaone izreke koje daju savet kako se treba ponašati. Mogu biti samostalne kada su deo gorovne situacije, a mogu biti deo veće celine, pesme ili priče (Karanović 2005: 57). Poslovice prikazane u ovom Priručniku, preuzete su iz knjige Romske poslovice autora Marcela Courthiade-a i Veljka Kajtazija, izdanje na hrvatskom jeziku. Zbog razlike u standardnoj formi romskog jezika koji se koristi u Hrvatskoj, poslovice smo prilagodili standardu romskog jezika u Srbiji.

Poslovice su podeljene tematski, a mogu se koristiti kao uvod u aktivnost ili kao zaključak neke aktivnosti.

Love tatar šaj čoren, no godova so džanes, khonik naštik te lel tatar.

Mogu ti ukrasti novac, ali to što si naučio, niko ti ne može uzeti.
.....

Gođaver manuš sičol savorendar.

Pametan čovek uči od svih.
.....

Majfeder te džanes desar te theres.

Više vredi znati nego imati.
.....

O Del dija tut vasta te vazdes korkoro ti baxt.

Nebo ti je dalo ruke da sam stvorio svoju sreću.
.....

Čhude čik po kham, naštik makhes les-tuke perel po šoro.

Baci blato na sunce, ne možeš ga okaljati-blato ti se vrati na glavu.
.....

Kon ladžal pe čhibatar, ladžal vi pe dejatar.

Ko se stidi svoga jezika, stidi se i svoje majke.
.....

Kon pala duj šošoja prastel, balval kam astarel.

Ko lovi dva zeca, uhvati veter.
.....

O xoxavimos si xarne prne,
O čaćipe si bi prnengo-de la phaka.

U laži su kratke noge, a istina ih nema-daj joj krila.
.....

Mišto te theres, mištoder te des.

Dobro je imati, a još bolje dati.
.....

Godaver manuš si kova savo džanel te daral kana trubul.

Mudar je onaj čovek koji zna šta je strah kada treba.
.....

E jag bi kaštesko merel.

Vatra bez drva umire.
.....

3 BAJKA I MOĆ NARACIJE

Usmena bajka jeste višepizodična priča u kojoj se zbivanja nižu hronološki uobličena, prema ustaljenim kompozicionim obrascima, a karakteriše je elemenat čudesnog. Kompozicija bajke zasniva se, na likovima i zbivanju, koje se odvija u vremenu i prostoru. Događaji se, po pravilu, nižu hronološki (fabula i siže se poklapaju), linearno; vreme zbivanja je prošlo; likovi su pretežno neimenovani, karakteriše ih pol, zanimanje, socijalni i porodični status, uzrast. Često u kompoziciji bajke jesu i ponavljanja i paralelizam delova, dok je rasplet uvek srećan (Pešikan, Ljuštanović 2007:1).

Likovi u bajkama najčešće su odrasli, prema socijalnom stanju bogati (kraljevi, kraljice, kraljevne i kraljevići, bogati trgovci) i siromašni (drvoseča, siromašan trgovac, ribar.) Ako se posmatra svet iz kojeg dolaze, oni su realni likovi (kraljice, krojači, drvoseče) i nerealni (veštice, vile, divovi, zmajevi). Zanimljiva je činjenica kako ulogu lika u bajkama mogu preuzeti prirodne pojave (vetar, sunce), apstraktne imenice (smrt, duša) i različiti antropomorfizirani predmeti (tepih, vreteno, plamen). Likovi su u klasičnim bajkama stalni i zadani, što znači da do kraja ne

menaju svoje osobine (Pintarić 2008:22). U klasičnim bajkama najčešći nerealni likovi su vilenjaci, vile, veštice, patuljci, divovi i zmajevi. Za vile se smatra da su gospodarice magije, pojavljuju se u skupinama po tri, što ukazuje na stalan broj tri i trodelni ritam života: rođenje, život i smrt (Pintarić 2008:23). U nekim bajkama imaju ulogu lika pomagača ili ispituju nečiju dobrotu. Prikazane su kao lepe, zlatokose, obučene u tanke, prozračne haljine koje žive u prirodi i s njom su sjedinjene. Nasuprot njima postoji veštice, najčešće prikazane kako lete na metli. Imaju veliku moć pretvaranja i nanošenja zla, i one mogu biti samo zle. U mnogim bajkama bacaju vradžbine na one kojima žeze zlo. Patuljci su čuvari zemlje, vezani su uz pećine u kojima imaju svoje rudnike i radionice. Opisani su kao bića niska rasta, trbušasti, velike glave i izbuljenih očiju. Slušanjem bajki dete će lako prepoznati jedne od drugih vrsta priča. To su one osobnosti bajke po kojima se ona jasno odvaja od drugih oblika pričanja. Najprije sam početak, uobičajan, kojim se iskazuje neodređena prošlost, pa neobična i zanimljiva fabula u kojoj se prepliće svet realnih i fantastičnih likova i događaja, te jednostavnost naracije u skladnosti stila i jezika. Bajka je za dete vrsta

utočišta u kome ono nalazi svoj svet, svoj mir i u kome, za razliku od stvarnosti, za učinjene radnje ne gledaju ga smrnuta i začuđena njemu bliska i poznata lica. Pred njegovim očima otkriva se jedan drukčiji svet, toliko za njega različit od stvarnosti, koji ga plaši i privlači, izaziva njegovo čuđenje i divljenje, prema kome jednostavno ne može ostati ravnodušan. Zašto su bajke bitne za razvoj dečije maště? Po mišljenju B. Betelhajma, bajka da bi bogatila život deteta mora da probudi njegovu maštu, da mu pomogne da razvije svoj intelekt i da razjasni svoja osećanja, da bude u skladu sa njegovim strepnjama i čežnjama, da ukazuje na rešenje problema koji ga uzmeniravaju (Betelhajm 2015:11). Dakle, bajka već od najmlađeg uzrasta pomaže detetu u intelektualnom i emocionalnom razvoju, a preporuka je da je najbolje ispričati bajku jer se tako omogućava veća prilagodljivost slušaocu. Isto tako, veoma je važno da dete samo dođe do smisla i značenja bajke, jer: „Sve dobre bajke imaju značenje na više nivoa; samo dete može da zna koje je značenje od najvećeg značaja za njega u tom trenutku. Odrastajući dete shvata i druge nivoe bajke (Betelhajm 2015: 168), što mu pruža mogućnost da je iznova otkriva i doživljava.

4 BASNA KAO IGRA ULOGA

U literaturi nailazimo na mnogo definicija basne ali se sve svode na sledeće: basna je kratka priča u prozi ili stihovima, u kojoj su nosioci radnje životinje prikazane sa različitim ljudskim svojstvima. Njeni glavni likovi iako u obliku životinje skrivaju ljudsku čud, opterećeni svojim porivima, lukavstvom, nasilnošću ili smernošću, dobrotom i dr.

Prema svojoj strukturi jasno su izražene tri etape: uvod, zaplet i rasplet. Stilske odlike basne jesu jednostavnost izraza, ironičnost i alegoričnost. Radnja se gradi na jezgrovitosti govora, a čitalac - dete ima mogućnost da kroz maštu sam izgradi sudbine likova stavljajući u radnju u širi životni kontekst. Zahvaljujući stilskim sredstvima kojima se služi, basna postaje komedija što je još više približava najmladnjima. Dete predškolskog uzrasta nalazi se u etapi „moralnog realizma“ odnosno još ne shvata pojam „namere“ ili „motiva“, pa sve procenjuje u odnosu na štetu ili korist koja je napravljena, bez obzira na nameru (Lagumđija 1991: 20). Upravo zbog ovoga, basna je veoma pogodna za igranje

uloga u vrtiću jer iza površinskih slojeva fabule nalaze se likovi koji prikazuju likove sa kojima se deca susreću u životu, a odnos među likovima prikazan je na poseban način, što deci daje mogućnost da razvijaju maštu i svoje vidjenje sveta i opažaje izgrade kroz likove koje mogu predstaviti na sebi svojstven način.

Zbog svega navedenog, basna ima veliku ulogu prilikom vaspitanja dece narocito, dece predškolskog uzrasta jer moralni razvoj deteta usko je vezan za njegovo kognitivno sazrevanje i opažanje sveta oko sebe (Lagumđija 1991:21). Ukoliko dete dodje do pouke basne i uspe da je prestika u realnost, tada možemo reći da je basna ispunila svoju vaspitnu ulogu. Primer iz PU „Pčelica“ Vršac gde je student izvodio basnu *Lisica i kiselo grožđje* na romskom jeziku. Nakon izvedene basne student je posatvio sledeća pitanja:

- Kon sa sikadol ande basna?

- Koji likovi se prikazuju u basni?

.....

- Sar e vošeski bibi haćardili po anglunipe?

- Kako se osećala lisica na kraju priče?

.....

- So voj rodelas?

- Šta je tražila?

.....

- Savoe xabe voj kamla?

- Kakvo je jelo tražila?

.....

- Pe soste dija?

- Na šta je naišla?

.....

- Sar e vošeski bibi astarda e drak?

- Kako je lisica dohvatala grožđe?

.....

- So sas pe aver rig duvaresko?

- Šta je bilo sa druge strane zida?

.....

- Sar haćardili?

- Kako se tada osećala?

.....

- Lija e vošeski bibi drakh?

- Da li je lisica ubrala groždje?
.....
- So kerda o džućhel?

- Šta je uradio pas?
.....
- So phenda vošeski bibi
kana našla?

- Šta je rekla lisica kada je
pobegla psu?
.....
- Voj čače gindisarda kaj si
o drakh zeleno?

- Da li je lisica zaista mislila da
je groždje zeleno?
.....
- Sostar voj phenda kaj si zeleno?

- Zašto je rekla da je zeleno?
.....
- Savi si pouka katar kaja basna?

- Šta ste naučili u ovoj priči?
.....

Nakon dobijenih odgovora deca su shvatila da je lisica slagala kada je rekla da je kiselo grožđe ono koje je do maločas hvalila i zbog kojeg se trudila da preskoči zid, te su sama pokušala da dramatizuju basnu uz pomoć studenta menjajući je i dodavajući elemente za koje su deca smatrala da bi bili dobri, na primer:

Narator: Jedna lisica, tražila je po šumi nešto za jelo, bila je strašno gladna.

Lisica: Joooj, toliko sam gladna (trlja stomak), da bih mogla da pojedem deset zečeva! Eh kada bih imala sreće da ulovim nešto lepo za ručak uh, uh (trlja stomak)

Narator: Odjednom je ugledala na kraju šume kuću ogradjenu velikim zidom, a na njemu čokot slatkog crnog grožđa. Grozdovi su se presijavalni na suncu i činili su joj se još lepši i veći. Od zadovoljstva počela je voda da joj ide na usta.

Lisica: Ohooo, da li me oči varaju? Ovo grožđje je tako lepo i slatko!! Sigurno je ukusno, ali previše je visoko moram ga nekako dohvatići.

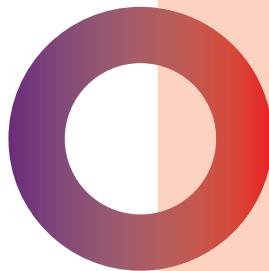
Narator: A onda je ugledala psa koji je čuvao vinograd prišla mu je i ljubazno pitala

Lisica: Dobar dan, dobra kuća, veoma sam gladna, danima nisam ništa jela, da li bi mi dozvolio da se najedem grožđa koje čuvaš?

Pas: Zato što si me lepo zamolila, dozvoliće ti. Najviše mrzim kada kradu i gaze grožđe koje je moj gazda vredno podizao.

Lisica: Hvala dobra kuća, njam njam njam (jede grožđje)

Narator: Od tada su pas i lisica bili najbolji drugari.

Naratoro: Jekh vošeski bibi, roda ando voš vareso pale xabe, sas but bokhali.

Vošeski bibi: Joooj, gadići sem bokhali (morel o por), kaj šaj te xavas deš šošoen! Eh te avel man baxt te astarav vareso pale xabe uh, uh (morel o por)

Naratoro: Andegdata, dikhla po agor vošesko kher, trujal leste duvari a pe leste drakh, guglo thaj kalo. Drakh sas šukar po kham, a voj gindilas kaj si boroder. Katar šukaripe, paj džalas lake po muj.

Vošeki bibi: Ohooo, si gadava čače so dikhav? Kava drakh si khajda šukar thaj guglo!! Gindiv kaj si lačho, numaj but si čhutino vuče, musaj te nesar astarav les. Te šaj te xav les naj moraš te xava deš djesa! Numaj kava duvari si but vučo moraš te nesar hutav les.

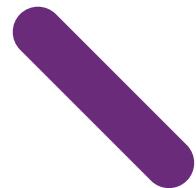
Naratoro: Athosk, dikhla džućheles savo aračhel e drakha, djeli leste thaj šukar pučla les

Vošeski bibi: Lačho djes, lačhe džućheleja, but sem bokhali, djesenca či xalem khanč, šaj te mućes man te čaljarav man drakhestar saves aračhes?

Džućhel: Godolastar kaj šukar pučlan man, dava tut drakh. Či kamav kana čoren thaj phiren po drakh pale savo mungro šerutno but kerel buti.

Vošeski bibi: naj tuke džućheleja, njam njam njam (xal o drakh)

Naratoro: Katar kava djes džućhel thaj vošeski bibi sas majlačhe amala.

Deca su izuzetno lepo dramatizovala basnu shvatajući da oni imaju mogućnost da menjaju tok priče koja može imati kraj kakav oni žele. Izvlačeći pouku da bi lisica bolje prošla da je zamolila psa da joj dozvoli da se najede, što je podstaklo studenta da im predoči narodnu pouku Lepa reč gvozdena vrata otvara. Pouka daje deci mogućnost da pričaju o primerima iz sopstvenog iskustva kada su dobijala od roditelja ono što bi želela kada bi ih zamolila. Tema se razvijala u pravcu da se ne sme otimati tudje kao i da ne treba omalovažati sve ono što ne možemo imati jer treba da budemo iskreni prema sebi, da ponekad priznamo poraz. Razvijajući priču deca bogate rečnik, unose u priču svoja iskustva, emocije što ih uvodi u novu dimenziju učenja preko igre. Dramatizacija neke priče podrazumeva izradu lutaka ili maski što je deci posebno interesantno jer se likovi oživljavaju zahvaljujući pokretu i glasu lutke. Deca podražavaju odredjene glasove likova iz priče i na taj način razvijaju maštu. Primeri maski i lutaka studenata za odredjene aktivnosti u PU Pčelica, Vršac:

Maske životinja od kartona lav, jelen, medved, lisica

Maske od kartona sova, zečije uši, vuk

Stiropor i karton, seosko domaćinstvo

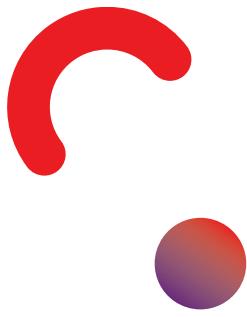
Student Dejan Jovanović
Stiropor, slamičice; Tema: Pliva, tone

Dramatizacija basne *Lisica i jarac*, Kaja Sulejmanović

Studentkinja Tanja Sadiki

Dramatizacija basne *Crvarčak i mrav*, PU Pčelica Vršac

Studenti: Ivan Demirović i Marijana Marijanović
Dramatizacija basne *Lav i miš*, PU Pčelica, Vršac

Dramatizacija basne *Magarac i vuk*

Igra uloga Magarac i vuk

Dramatizacija basne Vo i zec (Željana Barbul)

Dramatizacija basne Vo i zec (Željana Barbul)

Basna Lisica i kiselo groždje

Narator: Jedna lisica, tražila je po šumi nešto za jelo, bila je strašno gladna.

Lisica: Joooj, toliko sam gladna (trlja stomak), da bih mogla da pojedem deset zečeva! Eh kada bih imala sreće da ulovim nešto lepo za ručak uh, uh (trlja stomak)

Narator: Odjednom je ugledala na kraju šume kuću ogradjenu velikim zidom, a na njemu čokot slatkog crnog grožđa.

Grozbovi su se presijavali na suncu i činili su joj se još lepši i veći. Od zadovoljstva počela je voda da joj ide na usta.

Lisica: Ohooo, da li me oči varaju? Ovo groždje je tako lepo i slatko!! Sigurno je ukusno, ali previše je visoko moram ga nekako dohvatići. Kada bih ga pojela, ne bih morala bar deset dana ništa jesti! Ali ovaj zid je previše visok, moram ga nekako preskočiti.

Narator: Lisica je razmišljala i razmišljala, a onda se dosetila da napravi merdevine. Njima se popela na zid, sve vreme razmišljajući o crnom, slatkom grožđu. Ali iza zida je čekalo neprijatno iznenadjenje.

Džućhel: Grrrrrr nikо ne sme da kroči u moј vinograd a kamoli ti! Samo probaj da udješ grrrrrrr.

Narator: Pas je ujeo liscu dva - tri puta, a onda je povijao liscu na kraj šume a lisica je sa ono malo snage što joj je preostalo povikala psu:

Lisica: Slušaj ti besni psu što čuvaš vinograd i onako ne bih jela tvoje groždje koje je zeleno i kiselo, pih!

Pouka: Ne govori o nečemu da je loše ako ga ne možeš imati.

Vošeski bibi thaj o šuklo drakh

Naratoro: Jekh vošeski bibi, roda ando voš vareso pale xabe, sas but bokhali.

Vošeski bibi: Joooj, gadići sem bokhali (morel o por), kaj šaj te xavas deš šošojen! Eh te avel man baxt te astarav vareso pale xabe uh, uh (morel o por)

Naratoro: Andegdata, dikhla po agor vošesko kher, trujal leste duvari a pe leste drakh, guglo thaj kalo. Drakh sas šukar po kham, a voj gindilas kaj si boroder. Katar šukaripe, paj džalas lake po muj.

Vošeki bibi: Ohooo, si gadava čače so dikhav? Kava drakh si khajda šukar thaj guglo!! Gindiv kaj si lačho, numaj but si čhutino vuče, musaj te nesar astarav les. Te šaj te xav les naj moraš te xava deš djesa! Numaj kava duvari si but vučo moraš te nesar hutav les.

Naratoro: E vošeski bibi gindisarda, thaj gindisarda, a thoska dija pes godji te kerel e lotre. Lenca vazda pes po duvari, sa jekh gindimasa pe guglo, šukar drakh. Numaj pe aver rig ažućarelas la vareko kas či ažućarda.

Džućhel: Grrrrrr khonik naštik te xal mungro drakh grrrrrrr.

Naratoro: O džućhel dandarda e vošeske bibija duj- trin drom, a thoska prastaja pala late dži ko agor vošesko, a thoska e vošeski bibi riknisarda kole cira zorasa kaj ačhilo la.

Vošeski bibi: Ašun tu xoljariko džućheleja kaj arakhes o drakh, me nisar či kamlem te xav o drakh savo si zeleno thaj šuklo, pih!

Na phen pale vareso kaj si bilačho godolasatar kaj naštik te avel tut!

Lutka Lisica

Stevan Nikolić, Lisica i kiselo groždje, PU Pčelica Vršac

Igra uloga Lisica i kiselo groždje

5 PRIPREME STUDENATA I

RAD SA DECOM U PU

U Priručniku smo dali primere priprema koje vaspitači ili studenti mogu koristiti u radu sa decom predškolskog uzrasta. Pripreme su realizovali studenti Visoke škole strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“ u Vršcu sa katedre za romski jezik u predškolskoj ustanovi „Pčelica“ u Vršcu i „Bajka“ u Knjaževcu. Pripreme su date dvojezično na romskom i srpskom jeziku u zavisnosti od grupe dece sa kojom student ili vaspitač radi.

BAJKA VUK I SEDAM JARIĆA:

OPŠTI METODIČKI PODACI:

Vaspitno-obrazovna oblast:

Razvoj govora

Jedinica aktivnosti:

„*Vuk i sedam jarića*“

Vrsta aktivnosti:

Usmerena aktivnost

Tip aktivnosti:

Obrada bajke

Cilj aktivnosti:

Razumevanje i tumačenje sadržaja bajke „Vuk i sedam jarića“, razumevanje pouke da ne treba verovati svakome i da ne treba činiti ništa loše jer nam se to uvek vrati.

OPERATIVNI ZADACI AKTIVNOSTI:

a) Obrazovni:

- Razumevanje i tumačenje sadržaja bajke „Vuk i sedam jarića“
- Sticanje znanja o novim rečima i izrazima (trbuhi).

b) Funkcionalni:

- Osposobljavanje dece da zapažaju junake u bajci, da prepoznaju njihove karakteristike i osobine.
- Podsticanje dece na razvoj poverenja prema onima kojima treba verovati.
- Podsticanje razvoja mašte i kreativnosti.

v) Vaspitni:

- Podsticanje dece da shvate pouku priče, da ne treba verovati svakome.
- Negovanje sposobnosti slušanja, razumevanja, doživljavanja, tumačenja, prepričavanja književnog teksta.
- Podsticanje razvoja discipline i pažnje za vreme čitanja tj. slušanja teksta.
- Podsticati decu da iskažu svoje doživljaje i emocije poetskog teksta.
- Navikavanje na slušanje drugih dok govore.

Oblici rada:

Frontalni, individualni, grupni.

Metode rada:

Verbalna metoda, demonstrativna metoda.

Sredstva rada:

Slike na štapovima životinja iz bajke, platno, književni tekst, slika književnika, hamer sa ilustracijom motivacione priče.

Mesto realizacije:

Radna soba

Korišćena literatura:

Kamenov, E. (2010): Dečje dramsko stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad.

Kamenov, E.(2010): Mudrost čula IV deo- dečje govorno stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad.

Mr Ljubica Dotlić, Dr Emil Kamenov (1996):

Književnost u dečjem vrtiću, Tampograf, Novi Sad.

STRUKTURA AKTIVNOSTI SA VREMENSKOM ARTIKULACIJOM

1. Doživljajno-saznajna motivacija dece
2. Najava teksta
3. Tumačenje nepoznatih reči
4. Govorna interpretacija književnog teksta
(dramatizacija književnog teksta)
5. Izražavanje neposrednog doživljaja
6. Ponavljanje gorovne interpretacije književnog teksta
7. Tumačenje doživljaja književnog teksta
8. Sinteza / uopštavanje
9. Samostalni (stvaralački) rad dece (govorna igra)

5 minuta

20 minuta

5 minuta

TOK I STRUKTURA AKTIVNOSTI

- Doživljajno-saznajna motivacija dece:

Deca sede u radnoj sobi, u polukrugu na stolicama. Motivaciju treba zasnovati na motivu poverenja, kome treba verovati, kako se treba ponašati i kakva dela treba činiti. Ispred dece postaviti hamer sa serijom slika tokom događaja iz motivacione priče (Prilog 1). Jednog dana ostao sam sam kod kuće. Roditelji su bili na poslu, a baka koja me je čuvala rekla je da ide do pijace i da nikome ne otvaram vrata dok se ona ne vrati. Međutim, baka dugo nije bilo, a neko je zazvonio na vrata. Nisam znao da li da otvorim, baka je rekla da nikome ne otvaram! Postaviti deci sledeća pitanja:

- Šta biste vi uradili?
- Šta ako je to neka nepoznata osoba?
- Da li ste vi bili nekad u takvoj situaciji i šta se tada dogodilo?

Nakon razgovara sa decom, nastaviti priču:

Ja ipak nisam smeo da otvorim jer nisam poznavao osobu koja je zvonila, nedugo zatim zvono je opet zazvonilo. Mada ja ni tada nisam otvorio, baka je rekla da ne otvaram svakome! Ubrzo nakon tog zvona pojavila se baka i sa njom i osoba koja je zvonila. To je bila naša komšinica baka Olivera, mada je nisam odmah prepoznao, jer je promenila svoju boju kose.

Zamislite deco!

Deca sede u radnoj sobi, u polukrugu na stolicama. Motivaciju treba zasnovati na motivu poverenja, kome treba verovati, kako se treba ponašati i kakva dela treba činiti. Ispred dece postaviti hamer sa serijom slika toku događaja iz motivacione priče (Prilog 1). Jednog dana ostao sam sam kod kuće. Roditelji su bili na poslu, a baka koja me je čuvala rekla je da ide do pijace i da nikome ne otvaram vrata dok se ona ne vrati. Međutim, baka dugo nije bilo, a neko je zazvonio na vrata. Nisam znao da li da otvorim, baka je rekla da nikome ne otvaram! Postaviti deci sledeća pitanja:

- Šta biste vi uradili?
- Šta ako je to neka nepoznata osoba?
- Da li ste vi bili nekad u takvoj situaciji i šta se tada dogodilo?

Nakon razgovara sa decom, nastaviti priču:

Ja ipak nisam smeо da otvorim jer nisam poznavao osobu koja je zvonila, nedugo zatim zvono je opet zazvonilo. Mada ja ni tada nisam otvorio, baka je rekla da ne otvaram svakome! Ubrzo nakon tog zvona pojavila se baka i sa njom i osoba koja je zvonila. To je bila naša komšinica baka Olivera, mada je nisam odmah prepoznaо, jer je promenila svoju boju kose.

Zamislite deco!

- **Najava teksta:**

Ovom pričom i pitanjima želimo da uvedemo decu u priču i da im damo doznanja da ne treba nepoznatim osobama otvarati vrata.

- **Govorna interpretacija književnog teksta (čitanje):**

Sada ćemo vam ispričati jednu bajku koja govori o poverenju i slični se događaji odvijaju kao kod moje bake i mene. Bajka se zove "Vuk i sedam jarića," (Prilog 2) koju su napisali Braća Grim –slika pisaca (Prilog 3), pažljivo slušajte.

- **Izražavanje neposrednog doživljaja:**

Dramatizovanje bajke "Vuk i sedam jarića," uz pomoć rezvizita (Prilog 4). Pri izvođenju dramatizacija vodi se računa o tonu, pauzama, intenzitetu, svakom liku dati karakterističnu boju glasa, naglašavajući bitne reči i vodeći računa o izražajnosti, trudite se da kod dece izazovete određene emocije. Nakon toga, ostavljate deci malo vremena da dožive bajku kroz psihološku pauzu. Prvo pitanje postaviti:

-Šta vama govore vaše majke, tate, bake, deke ukoliko ostajete sami kod kuće ili sretnete neku nepoznatu osobu?

- Tumačenje doživljaja književnog teksta:

Ovim pitanjem decu podstičete na razmišljanje o sopstvenoj bezbednosti kada ostanu sami kod kuće ili kada se nalaze negde na ulici, a pritom nema starije osobe koja pazi na njih.

Postavljamo sledeća pitanja:
Koje životinje se pominju u bajci?
Gde je majka sedam jarića otišla i zašto?
Šta je to što im je rekla pre nego što je otišla?
Kakva je koza, kakve su njene osobine?
Ko se potom pojavio na vratima sedam jarića?
Čuli ste mnogo bajki o vuku, kakve su njegove osobine u tim bajkama?
Kako se vuk ponaša u ovoj bajci?
Šta je uradilo sedam jarića kada su videla vuka na vratima?
Šta je potom vuk uradio?
Da li je vuk iz prvog pokušaja uspeo da nadmudri jariće? Zašto?
Šta je onda vuk uradio?
Da li je tada uspeo da nadmudri jariće? Kako?
Šta biste vi uradili da ste na mestu jarića?
Da li je vas neko uspeo da nadmudri? Šta se desilo?
Kako ste se osećali tad?
Da li ste vi nekada nekog nadmudrili i kako?
Šta mislite kako se ta osoba osećala?
Šta se dogodilo kada se majka sedam jarića vratila iz šume?
Šta se desilo sa jarićima?
Gde je vuk otišao?
Da li je uspeo da pojede svih sedam jarića i kako je majka saznala šta se dogodilo u kući dok ona nije bila tu?
Šta je majka sedam jarića potom uradila?
Na koji način je koza uspela da spasi svoje jariće od zlog vuka?
Čime je majka napunila vukov stomak?
Šta se potom desilo sa vukom?
Kako biste vi postpupili prema vuku?
Kako su se jarići osećali nakon što su bili spašeni iz vukovog stomaka?
Ovim pitanjima podstičemo decu da iskažu svoja zapažanja o bajci i njenim likovima, o njihovom karakteru i da na osnuvu svojih iskustava donose zaključke.

- Govorna igra:

Pozivamo decu da sami kreiraju kraj bajke.

Deca dramatizuju priču uz pomoć slika na štapovima koje su korišćene u dramatizaciji. Dramatzacija ove baje je izuzetno zahvalna jer uključujemo veći broj dece u dramatizaciju te svakom detetu dajemo mogućnost da kreira dijalog i tok bajke. U praksi se pokazalo kada deca dramatizuju ovu bajku, ona iznova otkrivaju vuka, te vuk mora ponovo da smišlja način kako da se prikrije i prevari jariće. Takođe deca ne žele da glume zlog vuka pa biraju način kako da se na kraju sprijatelji sa jarićima, tražeći nešto za hranu od njih, što mu oni ispunjavaju a zauzvrat on se igra sa njima.

Prilog 1: Hamer sa ilustrovanom pričom

Prilog 2: Dramatizovani tekst:

„Vuk i sedam jarića“

Koza: Deco, ja sam koza, majka mlađih jarića. Ostavila sam svoju decu kod kuće da bih otišla po hranu u šumu. Rekla sam im da se čuvaju zlog vuka i da ga nikako ne puštaju u kuću jer ako ga puste, poječe ih. Odoh ja sada u šumu po hranu, a vi pazite na jariće. (Slikom koze na štapu, obraćamo se deci).

Jarići: Zdravo deco! Mi smo sedam jarića. Ostali smo sami kod kuće. Naša majka je otišla u šumu po hranu i rekla nam je da se čuvamo zlog vuka. Zli vuk je opasan i ume jako dobro da se pretvara. (Slikom sedam jarića na štapu, obraćamo se deci).

Vuk: Deco, ja sam vuk. Sedam jarića je ostalo samo kod kuće, njihova majka je otišla u šumu po hranu. Sada ću ih preći i pojesti. Jako sam gladan! (Slikom vuka na štapu obraćamo se deci).

Vuk: (kuc, kuc).

Jarići: Ko je to na našim vratima?

Vuk: Vaša majka, otvorite. Svakome sam po nešto donela.

Jarići: Deco! To nije naša majka, ona ima nežan i mio glas. To je zli vuk! (Slikom jarića na štapu obraćamo se deci).

Jarići: Znamo da si ti vuče, nećemo ti otvoriti.

Vuk: Nisam uspeo, deco. Idem negde da nabavim kredu i da je pojedem. Kada to učinim, glas će mi postati nežan. (Slikom vuka na štapu obraćamo se deci).

Jarići: Deco, zli vuk nas nije prevario. Nadamo se da će se majka brzo vratiti.

Vuk: (kuc, kuc).

Vuk: Otvorite draga deco, vaša majka je, svakome sam po nešto donela.

Jarići: Pogledajte deco crnu šapu na našem prozoru, to je opet zli vuk. (Slikom vuka na stapu, obraćam se deci).

Jarići: Znamo da si ti vuče! Nećemo ti otvoriti, naša majka ima bele šape, a tvoje su crne.

Vuk: Deco, opet nisam uspeo. Možda će mi pekar pomoći. (Slikom vuka na štapu obraćamo se deci).

Jarići: Vuk i ovaj put nije uspeo da nas nadmudri. (Slikom jarića na štapu obraćamo se deci).

Vuk: Deco, pronašao sam pekara, zabeleo mi je šapu brašnom, sada će mi jarići sigurno poverovati da sam njihova majka. (Slikom vuka na štapu obraćamo se deci).

Vuk: (kuc, kuc).

Jarići: Neko opet kuca na naša vrata, to mora da je naša majka.

Vuk: Otvorite deco, došla je vaša draga majka isvakome sam iz šume po nešto donela.

Jarići: Ako si ti naša majka, pokaži nam prvo šapu pa ćemo te pustiti unutra.

Jarići: Pogledajte deco, to je zaista naša majka, njena šapa je bela. (Slikom jarića na šapu obraćamo se deci).

Vuk: Deco, jarići su mi poverovali, sada ću ih pojesti.

(Slika vuka na šapu prilazi slici jarića, slike se jako mrdaju i spuštaju iza platna. Zatim se na scenu vraća koza).

Koza: Deco, vratila sam se iz šume, svakom jaretu sam po nešto donela. (Slikom koze na šapu, obraćam se deci).

Koza: Jarići! Jarići! Deco moja mila. Stigla je vaša draga majka, svakome sam po nešto donela. Jarići!

Koza: Deco, gde su moji jarići? (Slikom koze na šapu obraćamo se deci).

Koza: Taj zli vuk, pojeo je moje jariće.

Najmanje jare: Majko! Majko! Ovde sam! Ovde! U kutiji zidnog sata, jedino sam ja uspeo da se sakrijem i spasim zlog vuka. Ostale jariće je pojeo.

Koza: Taj zli vuk! Kako je samo mogao da pojede moje jariće. Sada ću da ga pronađem i naučim pameti. Ponesi makaze, iglu i konac. Pronaći ćemo vuka, otvorićemo njegov trbuš-stomak, izvaditi naše jariće i napunuti mu stomak kamenjem.

(Na scenu izlazi vuk, a u pozadini se čuje hrkanje. Koza i jare prilaze vuku).

Koza: Deco, moramo biti tihi kako ne bismo probudili vuka i kako bismo spasili jariće. (Slikom koze na šapu obraćamo se deci).

(Koza prilazi blizu vuka i onda na scenu izlaze i jarići).

Jarići: Majko, spasila si nas!

Koza: Brzo donesite kamenje da napunimo vukov stomak dok još spava.

Jarići: Idemo sada brzo odavde dok se vuk nije probudio.

Vuk: Ohohoh... Deco, baš sam se naspavao i jako ožedneo, kao da imam kamenje u stomaku, idem do bunara da popijem malo vode. (Slikom vuka na šapu obraćamo se deci).

(Vuk odlazi do bunara).

Koza: Deco! Gledajte! Vuk je otisao do bunara da popije vode. Kamenje u njegovom stomaku je preteško, sigurno će upasti u bunar kada se nagne pa piće vode. Gledajte! Gledajte, deco! (Slikom koze na šapu obraćamo se deci).

(Vuk upada u bunar).

Vuk: Šta je ovako teško u mom stomaku, jarići ili kamenje? Aaaaaaa, padam.

Jarići: Nema više zlog vuka! Deco, spašeni smo! Sada možemo mirno da idemo svojoj kući. Zdravo deco! Zdravo!

(Nestaju svi sa scene).

Prilog 3: Slika pisaca - braća Grim

Prilog 4: Slike na štapićima

PARAMIČA „RUV THAJ EFTA BUZNJORRA“:

FUNDOSKE METODIČKE PUČIMATA:

Vinajengo-sikavimasko kotor:

Barjaripe vorbako

Đindo bućako:

“ Ruv thaj efta buznjorra ”

Kotor bućako:

Usmerime sikavipe

Tipo bućako:

Sikavipe paramičako

Res bućako:

Xaćaripe thaj sikavipe savo si ande paramiča „ Ruv thaj efta buznjorra ”, xaćaripe kaj či troma te paćas savorendje sar vi kaj či troma te keras bilačipe kaj gadava šaj te boldel pes amenge.

KOTORA BUĆAKE:

a) Sikavimaske:

- Xaćaripe thaj sikavipe so si ande paramiča „ Ruv thaj efta buznjorra ”
- Sikavipe neve alavengo.

b) Fundoske:

- Sikavipe te čavorra šaj te dičhen kon si ande paramiča importantno, te dičhen save si buznjorra aj savo si ruv ande paramiča.
- Zuralipe te čavorra barjaren piro paćape maškar manuša savendje trubun te paćan.
- Zuravipe thaj barjaripe čavorreng te buljaren piro gindo.

v) Vinajimaske:

- Zuravipe te čavorra haćaren so kamlam te mothas lenge ande paramiča, te či troman te paćan savorenge. Musaj te sikljon sar trubun te ašunen, xaćaren, mothon lilaripe.
- Zuravipe te sikljon sar trubun te ašunen kana vareso drabarel pes. Zuravipe čavorreng te šaj te mothon kova so xaćarde kana ašunde drabaripe. Zuravipe te ačhen kana vareko kerel svato.

Kotora bućarimaske:	Frontalno, ketane, korkoro
Metodo bućarimasko:	Vakerimaski metoda, demonstrativno metoda
Metodikane kotora ande bući čavorrenca:	Pinte pe rovlji pe save si džuvdimata andar e paramiča, poxtan, lilaripe, pinta lilvarnengi, lil pe savo si risarde motivacione paramiča.
Than bućarimasko:	Bućarni soba
E literatura:	Kamenov, E. (2010): Dečje dramsko stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad. Kamenov, E.(2010): Mudrost čula IV deo- dečje govorno stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad. Mr Ljubica Dotlić, Dr Emil Kamenov, Književnost u dečjem vrtiću, Tampograf, Novi Sad 1996.

E STRUKTURA BUĆARIMASKI E VRJAMASKE KOTORENCA

1. Haćarimaski-sikavimaski motivacija čavorrengi
2. Anglemothovipe
3. Vorbaki interpretacija lilaripaski (drabaripe, mothovipe andar o muj)
4. Vakeripe so ašundan
5. E interpretacija lilaripaski
6. Korkoro bući čavorrengi (čibake egzamplurja, čhelipe, improvizacija, čhelipe thaj vakeripe)

5 minuturja

20 minuturja

5 minuturja

E STRUKTURA BUĆAKI

- Haćarimaski-sikavimaski motivacija čavorrengi

E čavorra bešen ande soba pe bešavne. E otivacija čavorrengi trubul te avel majanglal čutini po motivo paćavip, kaske trubus te paćas, sar trubus te avas orta, thaj so si lačhe a o naj lačhe te keras. Angle čavorra čhon pinte save risarden po baro lil a pe savo si čutino kova so kerena svato ande motivaciono paramiča (Prilog01).

Jekh djes ačhilem korkoro ando kher. Dej thaj o dad sas pe bući, a mami savi lelas sama pe made djeli po pijaco. Voj phenda mandje kaj džal, thaj te khanikaske či putrav o vudar. E mami či avelas dumut katar o pijaco, a vareko marda po vudar. Či džanglem so te kerav, e mami phenda mange te na putrav! Pučen e čavorren:

- So kam tumen kerena te avilen pe mungro than?
- So šaj te avilosas kana po vudar marelas bipindžardo manuš?
- Senas tumen varekana khajda korkoro ando kher, so sas thoska?

Po agor svatosko, teljaren majdur te vorbin paramiča:

Me či tromajem te putrav vudar godolastar kaj či pindžardem manušes savo marda po vudar. Po agor, po vudar palem vareko marda, me či tromajem te putrav! Majpalal avili e mami manušnjasa savi majanglal marda po vudar. Gadava sas amari mami Olivera savi trajil paša amende. Či pindžardem la godolastar kaj sas la aver ran balengi. So tumen gindin čhavorralen sar xoxadem man!

• **Anglemothovipe:**

Kale paramičasa thaj pučimasa kamas te pindžaras čhvavorren paramičasa thaj te mothas lenge te na putren vudar bipindžare manušenge.

• **Vorbaki interpretacija lilar ipaski (drabaripe, mothovipe andar o muj)**

Akana, mothasa tumenge jekh paramiča ande savi kerelpes svato pale pačape sar vi kaj sas ande paramiča savi mothodam tumenge majanglal. Paramiča si " Ruv thaj efta buznjorra" (Prilog 2). E paramiča ramosarde phrala Grim – pinta lilvarnengi (Prilog 3), len kan.

• **Vakeripe so ašundan:**

E dramatizacija paramičaki " Ruv thaj efta buznjorra", kerel pes e rovlijenca pe save si pinte, Prilog (4). Kana vorbin paramiča musaj te len sama po krlo, sar drabarel pes, sa jekh buzno thaj ruv musaj te si len averčhando krlo. Kana drabarena len sama te alava save si importantne zurale mothon te čhavorra xaćaren len. Po agor paramičako, ačhen cira te čhavorra šaj te xaćaren e paramiča.

Majanglal pučen e čhavorren:

- So tumenge mothon e deja, dada, mamija, papa kana ačhen korkoro khore numaj kana maladon bipindžarde manušes?

Kale pučimasa zuraven čhavorren te gindin pala peste kana ačhen korkoro ando kher numaj varekaj aver, a naj khonik te lel sama pe lende.

- E interpretacija lilaripaski:

Pučas majdur:
Save džudimata si nade kaja paramiča?
Kaj djeli dej buznengi thaj sostar?
So phenda lengi dej kana djeli?
Sar savi si buzni?
Kon avilo po vudar buznenge?
Ašunden but paramiča katar o ruv, sar savo si ruv ande godole paramiča?
Sar savo si ruv ande kaja paramiča?
So kerde e buzna kana dikhle e ruves po vudar?
So kerda o ruv?
Putarda o ruv vudar angluno data? Sostar?
So athoska kerda o ruv?
Putarda athoska vudar? Sar?
So tumer kerdenas te avilenas po than buznengo?
Xoxada tumen vareko varekana? So sas?
Sar sas tumenje?
Xoxaden tumen varekana varekas, sar?
So gindin sar sas godole manušeske athoska?
So sas kana boldape dej buznengi andar o voš?
So sas e buznenge?
Kaj djelo o ruv?
Kazom xala ruv e buznen? Sar e dej džangla so sas ando kher kana?
So e dej kerda?
Sar e dej ažutisarda buznjorra katar bilošalo ruv?
Sosa e dej pherda ruvesko por?
So athosa sas e ruvesa?
So tumen kerenas ruvoske?
So kerde e buznjorra kana inkljiste andar ruvesko por?
Kale pučimasa zuravas e čhavorren te mothon so dičhen ande kaja paramiča, thaj te korkoro den piro gindo.

- Korkoro bući čhavorrengi (čhibake egzamplurja, čhelipe, improvizacija, čhelipe thaj vakeripe):
 - Akharas e čhavorren te korkoro keren e paramiča sar kamen.
 - E čhavorra korkoro keren e paramiča e rovljenca save kerdam.

Paramiča „Ruv thaj efta buznorra“

Buznji: Čavorralen, me sem buzni, dej katar efta buznorra. Ačhadem mungre čavorren khore kaj musaj te džav ando voš pale xabe. Phendem lenge te arakhen pes katar lošalo ruv thaj te či muken les ando kher, te mukle les, sa xala len. Džavtar me akana ando voš pale xabe, a tumen len sama pe buznorra. (Pintasa pe savi si buzni pe rovlji, mothav čavorrente).

Buznorra: Lačho tumaro djes čavorralen! Amen sam efta buznorra. Ačhilam korkoro khore. Amari dej djeli ando voš pale xabe thaj phenda amenge te las sama katar lošalo ruv. Lošalo ruv si daramno thaj šaj lače te čerdol pe ande soste kamel. (Pintasa pe save si efta buznorra pe rovlji, mothav čavorrente).

Ruv: Čavorralen, me sem ruv. Efta buznorra ačhile korkoro khore, lengi dej djeli ando voš pale xabe. Akana xoxavala len thaj xava len. But sem bokhalo! (Pintasa pe savi si ruv pe rovlji, mothav čavorrente).

Ruv: (kuc, kuc).

Buznorra: Kon si godova pe amaro vudar?

Ruv: Tumari dej, putren. Savorendje andem vareso.

Buznorra: Čavorralen! Gadava naj amari dej, la si šukar vast thaj guglorro krlo. Gadava si bilošalo ruv! Džanas kaj san tu ruva, či kamas te putas tuće vudar. (Pintasa pe save si buznorra pe rovji, mothav čavorrente).

Ruv: Či xoxadem len čavorralen. Džav te varekaj arakhav e kreda thaj te xav la. Kana gadava čerava, o krlo avela mandje guglo thaj šukar (Pintasa pe savi si ruv pe rovlji, mothav čavorrente).

Buznorra: Čavorralen, bilošalo ruv či xoxada men. Gindis kaj amari dej sigo avela palpale.

Ruv: (kuc, kuc). Putren vudar čavorralen, tumari dej avili, andem pale savora vareso.

Buznorra: Dičhen čavorralen kalo vast pe amare pendžerja, godova si palem bilošalo ruv. (Pintasa pe save si buznorra pe rovlji, mothav čavorrente).

Buznorra: Džanas kaj san tu ruva! Či putasa tuće vudar, amare da si šukar parne vast, a čire si kale.

Ruv: Čavorralen, pale či xoxadem len. Šaj te ažutil man o mangrari.
(Pintasa pe savi si ruv pe rovlji, mothav čavorrente).

Buznorra: Ruv vi kava data či xoxada men.

(Pintasa pe save si buznorra pe rovlji, mothav čavorrente).

Ruv: Čavorralen, arakhlem mangrarnes, parnjarda mungro vast areja, akana buznorra gindina kaj sem lengi dej. (Pintasa pe savi si ruv pe rovlji, mothav čavorrente).

Ruv: (kuc, kuc).

Buznjorra: Vareko palem marel ando vudar, godova šaj te avel amari dej.

Ruv: Putren vudar čavorralen, avili tumari dej, savorendje andem vareso andar o voš.

Buznjorra: Te san amari dej, inkal o vast a thoska mekasa tut andre.

Díchen čavorralen, gadava si čače amari dej, lako vast si parno. (Pintasa pe save si buznejorra pe rovlji, mothav čavorrenge).

Ruv: Čavorralen, buznejorra paćaja mange, akana xava len.

(Pinta pe savi si ruv pe rovlji džal poloće pe pinta pe savi si buznejorra, miškonpe thaj crden pes tele.

Athoska pe scena boldel pes e buzni)

Buznji: Čavorralen, boldeman andar o voš, sa ječhe čavoreske andem vareso.

(Pinta pe savi si buzni pe rovlji, mothav čavorenge)

Buznji: Buznjorralen, buznjorralen! Čavorralen mungre. Aresli tumari dej, savorendje andem vareso. Buznjorralen!

Buznji: Čavorralen, kaj si mungre buznejorra? (Pinta pe savi si buzni pe rovlji, mothav čavorenge)

Buznji: Gadava bilošalo ruv xala mungre buznejorra.

Majcikno buznorro: Deja! Deja! Kate sem! Kate! Garadilem ande sato po duvari, me korkoro garadilem kate katar bilošalo ruv. Mungre phralen sa xala o ruv.

Buznji: Gadava lošalo ruv! Sar šaj te xala mungre buznejorra. Akana arakhava les thaj dava les godji. Indjar tusa kat, pusavni thaj o thav. Arakhasa amen e ruves, putrasa lesko por, thaj inkalasa buznejorra a lesko por pherasa baresa.

(Pe scena inkljel o ruv, a palal ašundol sar sovel. Buznji thaj buznorro aven paše ko ruv).

Buznji: Čavorralen, musaj te ačhen te na džungadol ruv. Akana inkalasa e buznejorren.

(Pinta pe savi si buzni pe rovlji, mothav čavorenge).

(E buzni avel paše ko ruv a thoska pe scena inkljen e buznejorra).

Buznjorra: Dejo, arakhadan amen!

Buznji: Sigo anen bara te pheras ruvesko por džikaj sovel.

Buznjorra: Džastar akana sigo katar te na ruv džungadol.

Ruv: Ohohoh... Čavorralen, sutem lačhe thaj but trušajlem, sar kaj si man bara ande por, džavtar dži ke xaing te pijav o paj. (Pintasa pe savi si ruv pe rovlji, mothav čavorrenge).

(Ruv džal ke xaing).

Buznji: Čavorralen! Díchen! Ruv djelo ke xaing te pijel o paj. Bara ande lesko por si but phare, gindiv kaj perela ande xaing kana bandjela pes te pel paj. Díchen! Díchen! čavorralen! (Pinta pe savi si buzni pe rovlji, mothav čavorenge).

(Ruv perel ande xaing).

Ruv: So si kava pharo ande mungro por, buznejorra numaj bara? Aaaaaaa, perav.

Buznjorra: Naj majbut bilošale ruves! Čavorralen, arakhadime sam! Akana šaj te džas khore. Devlesa čavorralen! Devlesa!

(Džan savora katar e scena).

LEGENDA O TETKICI BIBIJI

OPŠTI METODIČKI PODACI:

Vaspitno-obrazovna oblast:

Obrada književnog teksta - legenda

Jedinica aktivnosti:

Legenda o tetskici Bibiji

Vrsta aktivnosti:

Usmerena aktivnost

Tip aktivnosti:

Obrada legende

Cilj aktivnosti:

Razvijanje interesovanja za književno usmeno stvaralaštvo, kao i sposobnost njihovog doživljavanja povezano sa sopstvenim iskustvom odnosno, pomaganje drugima u nevolji.

OPERATIVNI ZADACI AKTIVNOSTI:

a) Obrazovni:

- Razumevanje i tumačenje sadržaja legende
- Sticanje znanja o novim rečima i izrazima
- Uvid u značaj pomaganja drugima i zahvalnost drugima kada nam pomognu

b) Funkcionalni:

- Osposobljavanje i vežbanje dece da govore jasno i glasno.
- Sticanje iskustva da se sluša i shvati pouka legende
- Sticanje sposobnosti pravilnog izgovaranja novoprihvaćenih reči.
- Koristiti svaku situaciju za vežbanje i razvoj dečjeg rečnika.
- Podsticanje razvoja mašte i kreativnosti
- Podsticanje dece na pamćenje onoga što su čula

v) Vaspitni:

- Podsticanje dece da shvate pouku legende, da treba pomagati drugima u nevolji i da budemo zahvalni onima koji nam pomognu u nevolji
- Negovanje sposobnosti slušanja, razumevanja, doživljavanja, tumačenja, prepričavanja književnog teksta.

Oblici rada:	Frontalni
Metode rada:	Verbalna, dijaloška, demonstrativna
Sredstva rada:	Kamenov, E. (2010): Dečje dramsko stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad. Kamenov, E. (2010): Mudrost čula IV deo- dečje govorno stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad. Mr Ljubica Dotlić, Dr Emil Kamenov (1996): Književnost u dečjem vrtiću, Tampograf, Novi Sad.

STRUKTURA AKTIVNOSTI SA VREMENSKOM ARTIKULACIJOM

- Doživljajno-saznajna motivacija dece
 - Najava teksta
 - Tumačenje nepoznatih reči
 - Govorna interpretacija književnog teksta
(dramatizacija književnog teksta)
 - Izražavanje neposrednog doživljaja
 - Tumačenje doživljaja književnog teksta
 - Samostalni (stvaralački) rad dece (govorna igra)
- 5 minuta
- 20 minuta
- 5 minuta

TOK I STRUKTURA AKTIVNOSTI

- Doživljajno-saznajna motivacija dece:

Deca sede u radnoj sobi, u polukrugu na stolicama. Motivaciju ćemo zasnovati na motivu da treba pomoći drugima u nevolji, tako što pričamo deci da smo u detinjstvu pomogli drugu tako što smo mu dali svoj bicikl kako ne bi zakasnio u školu. Istimemo prijatno osećanje zbog pomoći drugu. Nakon završetka škole, drug je došao da vrati bicikl i zahvalio se. Postavljamo deci sledeća pitanja:

- Da li ste vi nekad nekome pomogli?
- Kako ste mu pomogli?
- Kako ste se osećali posle toga?
- Da li je vama neko nekad pomogao?

- **Najava teksta:**
 - **Tumačenje nepoznatih reči:**
 - **Govorna interpretacija književnog teksta:**
 - **Izražavanje neposrednog doživljaja: Formulisati prvo pitanje:**
 - **Tumačenje doživljaja književnog teksta:**
- Kako vam je pomogao?
 - Kako ste se tada osećali?
- Najavljujemo tekst, tako što kažemo deci: Sada ćemo vam ispričati legendu o tatkici Bibiji (Prilog 1).
- Deci treba nepoznate reči tumačiti pre druge gorovne interpretacije pomoći sinonimske sintagme. Pitati decu: Da li značenje sledećih reči:
• kuga – smrtonosna bolest (dati primer)
• legenda – verovanje u nešto što nije dokazano (dati primer)
- Prilikom gorovne interpretacije treba obratiti pažnju da čitanje bude glasno, jasno i izražajno. Basnu čitati deci, vodeći računa o diktaciji. Voditi računa o intonaciji, visini i jačini, ali i boji glasa. Truditi se da kod dece izazovete odgovarajuće emocije. Tokom čitanja, na tabli postaviti sliku tatkice Bibije (Prilog 2). Nakon pročitane legende, ostaviti deci malo vremena da dožive tekst kroz psihološku pauzu.
- Prvo pitanje: Kako biste vi reagovali da Vam je tatkica Bibija zakucala na vrata?
(Nadovezati se na temu legende)
- Tumačenje doživljaja književnog teksta zasnivati na temi legende, kako treba pomoći drugima u nevolji, ali isto tako da treba zahvaliti onome ko nam pomogne. Posle prvog pitanja, nastavljamo razgovor sa decom o tome šta su videla i čula. Podstičemo ih da odgovaraju jasno, punom rečenicom.
Postavljamo sledeća pitanja:
- Ko su likovi koji nam se javljaju u legendi?
 - Šta se to pojavilo na zemlji?
 - Kako se zove ta bolest?
 - Ko se pojavio baš kad je vladala kuga?
 - Sa kim je ona lutala po toj hladnoći?
 - Zašto je ona pošla baš po tom lošem vremenu? Koji je bio njen cilj?
 - Ko joj je pomogao da se skloni od hladnoće?

- Kako je reagovala tatkica Bibija nakon što je jedna porodica pristala da joj pomogne?
- Šta su joj nudili za hranu?
- Koliko je dece imala porodica u kojoj je bila smeštena tatkica Bibija?
- Kako je porodica reagovala kada je tatkica Bibija htela da ide dalje?
- Kako se ona zahvalila porodici na pruženoj pomoći?
- Koji je savet dala porodici kada ih je napustila?

(Ovim pitanjima podstičemo decu da iskažu svoja zapažanja o legendi i njenim likovima, o njihovom karakteru i da na osnuvu svojih iskustava donose zaključke.)

- Govorna igra

Deca dramatizuju legendu o tatkici Bibiji (Prilog 3)

Prilog 1:

Legenda o tetkici Bibiji

U davna vremena pojavila se na zemlji opaka bolest čuma, koja je usmrtila mnogo decu i baš tada, došla je Bibija među ljude sa svoja dva jagnjeta. Želeći da se skloni od hladnoće i kiše, kucala je na mnoga vrata, ali joj nije niko otvorio, a onda je u daljini videla na brežuljku izdvojene kućice i krenula je ka njima. Kućice su bile ukopane u zemlji, ali njoj to nije smetalo, te je zakucala na vrata i zamolila domaćina da prenosi.

Domaćin je pustio u kuću u kojoj je bilo šestoro bolesno dece od kuge. Soba je bila tesna, a sanduk za brašno u uglu sobe prazan, međutim, domaćin je ljubazno ponudio gošću hlebom za večeru. Sutradan, Bibija je pošla ka vratima, ali je domaćin začuđeno upita: „Kuda si pošla, još je hladno, ostani još malo, zagrej se“, na to Bibija reče: „Hvala ti dobri čoveče, ali ja moram da idem, jer ja sam tetkica Bibija, došla sam da vidim, živi li svet po božijim zavetima. Ovaj pomor koji po selu hoda od Boga je. Ti si me lepo primio i ugostio onim čime si imao i zato će tvoja deca ozdraviti, oni koji me nisu primili, njihova deca će pomreti. I reci svojim Romima da nikad ne oteraju putnika od svojih vrata, a svako ko ih zamoli za parče hleba da daju i poslednji komad. Vi to činite njima, a ja ću se brunuti o vašoj deci“.

Prilog 2: Tetkica Bibija

- PU Bajka Knjaževac, studenti:
Kaja Sulejmanović, Mariška
Novakov i Duško Šajn

- Igra uloga, PU Bajka, Knjaževac

- Igra uloga PU Bajka Knjaževac

- Student Mariška Novakov, PU
Bajka Knjaževac

PARAMIČA E BIBIJA

FUNDOSKE METODIČKE PUČIMATA:

Vinajengo-sikavimasko kotor:

Barjaripe vorbako

Dindo bućako:

"Bibija"

Kotor bućako:

Usmerime sikavipe

Tipo bućako:

Sikavipe paramičako

Res bućako:

Xaćaripe thaj sikavipe savo si ande paramiča „Bibija“ sar vi ažutipe sa-vorenge ande lošipe thaj najsaripe godolastar.

KOTORA BUĆAKE:

a) Sikavimaske:

- Xaćaripe thaj sikavipe so anelpe ande paramiča
- Sikavip neve alavengo
- Sikavipe kaj si šukar kana varekas ažutin

b) Fundoske:

- Sikavipe te čhavorra vorbin orta.
- Sikavipe te čhavorra ašunen thaj xaćaren so phenel pe ande paramiča
- Sikavipe te orta phenen neve alava
- Sikavipe te čhavorra zuraven piri vorba
- Sikavipe te čhavorra bulljaren piro gindo
- Sikavipe te čhavorra den pes godji so ašunde

v) Vinajimaske:

- Zuravipe čhavorreng te xaćaren so si phendo ande paramiča, te si šukar te ažutin averen thaj te naisaras kolendje save ažutin amen.
- Zuravipe te ašunen, xaćaren, mothon so ašunde.

Kotora bućarimaske:

Frontalno, ketane, korkoro

Metodo bućarimasko:

Vakerimaski metoda, demonstrativno metoda

Than bućarimasko:

Bućarni soba

E literatura:

Kamenov, E. (2010): Dečje dramsko stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad.

Kamenov, E.(2010): Mudrost čula IV deo- dečje govorno stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad.

Mr Ljubica Dotlić, Dr Emil Kamenov (1996): Književnost u dečjem vrtiću, Tampograf, Novi Sad.

E STRUKTURA BUĆARIMASKI E VRJAMASKE KOTORENCA

1. Haćarimaski-sikavimaski motivacija čhavorrengi
2. Anglomothovipe
3. Bipindžarde alava
4. Vorbaki interpretacija lilaripaski (drabaripe, mothovipe andar o muj)
5. Vakeripe so ašundan
6. E interpretacija lilaripaski
7. Korkoro bući čhavorrengi (čhibake egzamplurja, čhelipe, improvizacija, čhelipe thaj vakeripe)

5 minuturja

20 minuturja

5 minuturja

E STRUKTURA BUĆAKI

- Haćarimaski-sikavimaski motivacija čhavorrengi:

Čhavorra bešen ande soba. E motivacija šaj te keras khajda kaj phenasa kaj si šukar te ažutis varekas kana trubules amaro ažutipe. E paramiča šaj te džal kana samas cikno me ažutisardem mungre amalnes khajda kaj dijem les o biciklo te aresel pe vrijama ande škola. Mothas čhavorendje kaj samas baxtle kaj ažutisardam amales. Kana o amal boldapes andar e škola, vo bolda mandje o biciklo thaj naisarda mandje. Pučas e čhavorren:

- Kana tumen varekas ažutisarden?
- Sar gadava sas?
- Sar sas tumendje kana ažutisarden varekas?
- Kana vareko tumen ažutisarda?

- Sar ažutisarda tumen?
 - Sar sas tumendje?
- **Anglomothovipe:** Anglomothovipe pale legende Bibija džal khajda kaj phenas čavorrendje: akana phenasa tumendje jekh paramiča pale Bibija (Prilog 1).
- **Bipindžarde alava:** Čavorrendje trubun te bipindžarde alava mothon majanglal kana phenena e paramiča po dujto drom. Pučen čavorren:
 - Čuma – merimasko nasvalipe (den egzampl)
 - E legenda – paćape ande vareso so nas (den egzampl)
- **Vorbaki interpretacija lilaripaski (drabaripe, mothovipe andar o muj):** Kana drabarena paramiča, trubun te len sama sar drabaren, te drabaripe avel užo, orta, šukar thaj poloče. Len sama po krlo savo trubul te avel. Pire drabarimasa musaj te ke čavorra crden xaćaripe. Angle drabaripe, čhon pinta Bibijaki te čavorra šaj dikhen la.
(Prilog 2). Po agor drabarimasko, ačhen te čavorra šaj te xaćaren e paramiča.
- **Vakeripe so ašundan:** Angluno pučipe avela: So tumen čerdenas te marel tumendje e Bibija po vudar?
(Majdur kerem svato pale paramiča)
- **E interpretacija lilaripaski:** Svato pale ažutipe ande lilaripe savo drabardam trubus te majangal čhos po ažutipe, sar trubus te ažutis varekas sar vi amen šaj te najisaras pale ažutipe. Po agor anglune pučimasa, majdur keras svato čavorrenca so ašunde ande paramiča. Las sama te čavorra bolden pherdo svato kana mothon amenge so ašunde.
Pučas len:
 - Kon si manuša ande paramiča?
 - So sas godova pe phu?
 - Sar akhardol nasvalipe?
 - Kon avilo kana sas nasvalipe?
 - Kasa džalas pe phu po šudripe?
 - Sostar voj džalas pe šudri vrijama? Savo sas lako res?
 - Kon ažutisarda la te garadol katar šil?

-
- Korkoro bući čavorrengi
(čhibake egzamplurja, čhelipe,
improvizacija, čhelipe
thaj vakeripe):

- Sar sas Bibijke kana ažutisarda la e familja?
- So denas la te xal?
- Kazom sas e čavorra ando kher kana dija andre e Bibija?
- So pheda e familija kana e Bibija kamla te džal majdur?
- Sar voj ažutisarda e familija?
- So pheda lenge?

(Kale pućimasa kamas te zuravas e čavorren te phenen so ašunde thaj sar xaćarde e paramiča.)

E čavorra khelen e paramiča Bibija (Prilog 3)

Prilog 1:

Bibija

Ande dumutni vrijama pe phu sas nasvalipe čuma, savi mudarda but čavorren. Thaj ande gadaja vrijama, avili Bibija maškar e manuša pire duje bakhrenca. Kamla te garadol šilestar thaj brišindatar, marda pe but vudara, numaj khonik či putarda lake. A thoska dikhla dadural cikne khera po bairi, thaj teljarda lende. E khera sas xanade ande phu, numaj gadava lake naj sas pharo, thaj lija te marel ando vudar te putren lake, kamla te sovel lende. Manuš andar o kher, muklala andre a kote sas šov nasvale čavorra katar e čuma. E soba sas cikni, a mohto pale aro čučo. Numaj o manuš dijala te xal šuko mangro savo sas les. Thejara, e Bibija teljarda ko vudar te džal, numaj o manuš pučla la: „Kaj teljardan, avri si šil, ač cira andre te tatos”, pe gadava alava e Bibija mothoda: „Najs tuke lače manušeja, me musaj te džav, godolastar kaj sem me Bibija, avilem te dikhav trajin manuša sar phenda o Del. Kava meripe pe care si dino devlesatar. Tu šukar ažućardan man ando kher thaj dijan man te xav so sas tut, godolastar tire čavorra sastona, a kola save či putarde piro vudar kana mardem, ačhena bi čavorreng. Thaj phen Romendje te nisar či traden manušen katar o vudar, a sa jekh kon rudil pale kotor mangro, te den vi majpaluno kotor. Tumen godova keren lenge, a me lava sama pe tumare čavorra”.

BASNA PAS I NJEGOVA SENKA

OPŠTI METODIČKI PODACI:

Vaspitno-obrazovna oblast:

Obrada književnog teksta - basna

Jedinica aktivnosti:

Pas i njegova senka

Vrsta aktivnosti:

Usmerena aktivnost

Tip aktivnosti:

Obrada basne

Cilj aktivnosti:

Razvijanje interesovanja za književnu formu basna, kao i sposobnost doživljavanja teksta povezano sa sopstvenim iskustvom.

OPERATIVNI ZADACI AKTIVNOSTI:

a) Obrazovni:

- Razumevanje i tumačenje sadržaja basne.
- Sticanje znanja o novim rečima i izrazima.
- Uvid u problem gramzivosti

b) Funkcionalni:

- Ospoznavanje i vežbanje dece da govore jasno i glasno.
- Sticanje iskustva da se sluša i shvati pouka basne
- Sticanje sposobnosti pravilnog izgovaranja novoprihvaćenih reči.
- Koristiti svaku situaciju za vežbanje i razvoj dečjeg rečnika.
- Podsticanje razvoja maštice i kreativnosti
- Podsticanje dece na pamćenje onoga što su čula

v) Vaspitni:

- Podsticanje dece da shvate pouku basne, da ne treba biti pohlepan i gramziv
- Negovanje sposobnosti slušanja, razumevanja, doživljavanja, tumačenja, prepričavanja književnog teksta.

Oblici rada:	Frontalni
Metode rada:	Verbalna, dijaloška, demonstrativna
Sredstva rada:	Kamenov, E. (2010): Dečje dramsko stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad. Kamenov, E. (2010): Mudrost čula IV deo- dečje govorno stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad. Mr Ljubica Dotlić, Dr Emil Kamenov (1996): Književnost u dečjem vrtiću, Tampograf, Novi Sad.

STRUKTURA AKTIVNOSTI SA VREMENSKOM ARTIKULACIJOM

1. Doživljajno-saznajna motivacija dece
 2. Najava teksta
 3. Tumačenje nepoznatih reči
 4. Govorna interpretacija književnog teksta
(dramatizacija književnog teksta)
 5. Izražavanje neposrednog doživljaja
 6. Tumačenje doživljaja književnog teksta
 7. Samostalni (stvaralački) rad dece (govorna igra)
- 5 minuta
- 20 minuta
- 5 minuta

TOK I STRUKTURA AKTIVNOSTI

- Doživljajno-saznajna motivacija dece:

Deca sede u sobi u polukrugu. Nakon predstavljanja pitati ih:
 - Da li ste nekada videli svoju senku?
 - Kako ona izgleda?
 - Kada se pojavljuje senka?
 - Gde se sve može pojavit senka?
Nakon postavljenih pitanja, nastaviti sa predstavljanjem basne.
- Najava teksta:

Najavljujemo tekst, tako što kažemo deci: Sada ćemo vam ispričati basnu o psu i njegovoj senki (Prilog 1).

- Tumačenje nepoznatih reči:

Nakon pročitanog teksta pitati decu koje su im nepoznat reči i objasniti ih pomoću sinonima

- Govorna interpretacija književnog teksta:

Prilikom govorne interpretacije treba obratiti pažnju da govor bude glasan, jasan i izražajan. Basnu govoriti deci, vodeći računa o dikciji. Voditi računa o intonaciji, visini i jačini, ali i boji glasa. Truditi se da kod dece izazovete odgovarajuće emocije. Tokom čitanja, na tabli postaviti sliku psa, mesa i reke.

(Prilog 2). Nakon izgovorene basne, ostaviti deci malo vremena da dožive tekst kroz psihološku pauzu.

- Izražavanje neposrednog doživljaja: Formulisati prvo pitanje:

Zašto je pas ispustio parče mesa u vodu?

(Nadovezati se na temu basne)

- Tumačenje doživljaja književnog teksta:

Podstičemo ih da odgovaraju jasno, punom rečenicom

Postavljamo sledeća pitanja:

- Koliko je pasa bilo u ovoj basni?
- Zašto je pas skočio u reku?
- Da li opravdavate ponašanje psa? Zašto?
- Koju osobinu je pokazo pas?
- Zašto je pas zbumen? Šta nije razumeo?
- Kako je kažnjen pas?
- Da li vam se nekada desilo da pomislite kako neko dete ima bolju igračku od vaše?
- Da li ste druga zamolili da vam je da ili ste je jednostavno uzeli?
- Zašto ne treba biti pohlepan i gramziv?

(Ovim pitanjima podstičemo decu da iskažu svoja zapažanja o basni i njenim likovima, o karakteru psa i da na osnuvu svojih iskustava donose zaključke.)

- Govorna igra:

Deca prepričavaju dogadjaj iz basne koji je nacrtan u slikama na hameru.

Prilog 1:

Pas i njegova senka

Nosio pas parče mesa. Prolazeći pored reke, opazio je u vodi svoju senku. Pomislio je da je u vodi neki drugi pas. Učini mu se da je u ustima onog drugog psa veće parče mesa, pa skoči da mu ga otme. Pri tome ispusti svoj komad, te mu ga voda odnese.

Posle toga pas se čudio kako u isti mah nestadoše oba komada mesa.

Ezop

Prilog 2

XARNI PARAMIČA DŽUKHEL THAJ LESKI UČHALIN

FUNDOSKE METODIČKE PUČIMATA:

Vinajengo-sikavimasko kotor:

Barjaripe vorbako

Đindo bućako:

“Džukhel thaj leski učhalin”

Kotor bućako:

Usmerime sikavipe

Tipo bućako:

Sikavipe xarne paramičako

Res bućako:

Xaćaripe thaj sikavipe savo si ande paramiča „Džukhel thaj leski učhalin“
sar phenel amenge te na avas xandžvale

KOTORA BUĆAKE:

a) Sikavimaske:

- Xaćaripe thaj sikavipe so anelpe ande xarni paramiča
- Sikavip neve alavengo
- Sikavipe kaj naj šukar te avas xandžvale

b) Fundoske:

- Sikavipe te čhavorra vorbin orta.
- Sikavipe te čhavorra ašunen thaj xaćaren so phenel pe ande paramiča
- Sikavipe te orta phenen neve alava
- Sikavipe te čhavorra zuraven piri vorba
- Sikavipe te čhavorra bulljaren piro gindo
- Sikavipe te čhavorra den pes godji so ašunde

v) Vinajimaske:

- Zuravipe čhavorreng te xaćaren so si phendo ande paramiča,
kaj naj šukar te aven xandžvale.
- Zuravipe te ašunen, xaćaren, mothon so ašunde.

Kotora bućarimaske:

Frontalno

Metodo bućarimasko:

Vakerimaski metoda, demonstrativno metoda

Than bućarimasko:

Bućarni soba

E literatura:

Kamenov, E. (2010): Dečje dramsko stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad.

Kamenov, E.(2010): Mudrost čula IV deo - dečje govorno stvaralaštvo, Dragon, Novi Sad.

Mr Ljubica Dotlić, Dr Emil Kamenov (1996): Književnost u dečjem vrtiću, Tampograf, Novi Sad.

E STRUKTURA BUĆARIMASKI E VRJAMASKE KOTORENCA

1. Haćarimaski-sikavimaski motivacija čhavorrengi
2. Anglomothovipe
3. Bipindžarde alava
4. Vorbaki interpretacija lilaripaski (drabaripe, mothovipe andar o muj)
5. Vakeripe so ašundan
6. E interpretacija lilaripaski
7. Korkoro bući čhavorrengi (čhibake egzamplurja, čhelipe, improvizacija, čhelipe thaj vakeripe)

5 minuturja

20 minuturja

5 minuturja

E STRUKTURA BUĆAKI

- Haćarimaski-sikavimaski motivacija čhavorrengi:

E čhavorra bešen ande soba. Po agor kana phenena tumaro alav, šaj te pučen len:

- Dikhlen tumen varekana tumari učhalin?
- Pe soste voj anel?
- Kana inkljel e učhalin
- Kaj šal te inkljel e učhalin?

Po agor kale pučimasa, majdur šaj te kerem svato pale xarni paramiča.

- **Anglomothovipe:** Anglomothovipe avela khajda kana phenasa čhavorrendji: Akana phenasa tumendje xarni paramiča katar jekh džukhel thaj leski učhalin (Prilog 1).
- **Bipindžarde alava:** Učhalin-senka
- **Vorbaki interpretacija lilar-ipaski (drabaripe, mothovipe andar o muj):** Kana drabarena xarni paramiča, trubun te len sama sar drabaren, te drabaripe avel užo, orta, šukar thaj poloće. Len sama po krlo savo trubul te avel. Pire drabarimasa musaj te ke čhavorra crden xaćaripe. Kana phenena paramiča musaj te sikaven pe pinte (Prilog 2). Po agor paramičako, ačhen te čhavorra šaj te xaćaren e paramiča.
- **Vakeripe so ašundan:** Angluno pučipe avela: Sostar o džukhel mekla kotor mas ande paj? (Majdur keran svato pale paramiča)
- **E interpretacija lilaripaski:**

Zuravas e čhavorren te orta, pherde vorbasa mothon.

Pučas len:

 - Kazom sas džukhela ande kaja xarni paramiča?
 - Sostar o džukhel huta ando paj?
 - Si lačhe so kerda o džukhel? Sostar?
 - Sosko si džukhel?
 - Sostar o džukhel či džanel so sas maseja? So či xaćarda?
 - Sar si došardo džukhel?
 - Gindisarden varekana kaj aver čhavorres si šukader khelimata tatar?
 - Rudisarden amales te del tumen e khelimata te khelen tumen, numaj pe zor lijan lestar?
 - Sostar naj lačhe te avas xandžvale?

(Kale pučimasa kamas zuravas e čhavorren te phenen so ašunde thaj sar xaćarde e paramiča.)

Korkoro bući čhavorrengi
(čhibake egzamplurja, čhelipe, improvizacija, čhelipe thaj vakeripe): E čhavorra keran svato so sas ande xarni paramiča savi si pe pinta po xamero.

Prilogo 1:

Džukhel thaj leski učhalin

Indjarda o džukhel jekh kotor mas. Nakhelas paša dorjav thaj kote dikhla peski učhalin. Gindisarda kaj si ando paj aver džukhel, savo indjarel ando muj baroder kotor mas, godolastar xuta ando paj, te lel lestar kotor mas. A thoska, kana putarda muj te lel aver kotor mas, lesko kotor indjarda o paj.

Bešlo o džukhel thaj gindisarda, sar šaj te andegtada ačhel bi liduj kotora masa.

Ezop

6 PREVOD SVETSKIH BAJKI

Odeljak pod nazivom Prevod svetskih bajki odnosi se na prevode svetskih bajki koje su preveli sa srpskog na romski jezik studenti sa Visoke škole u Vršcu u okviru predmeta Književnost za decu na romskom jeziku. U Priručnik nismo uvrstili romske bajke jer su po svojoj sadržini obimne i nisu prilagodjene deci predškolskog uzrasta. Romske bajke se mogu analizirati sa decom

.....

Princeza na zrnu graška

Jednom davno živiljaše princ koji je želeo da se oženi princezom. Međutim, morao je biti siguran da je njegova izabranica prava princeza. Putovao je širom sveta kako bi je pronašao, ali nikgde nije uspeo naći ono što je želeo. Naravno, bilo je princeza, ne zna im se broj, no ni za jednu od njih ne moguše biti ubeđen da je prava. Kod svake je uvek nalazio nešto što nije bilo na mestu. Na kraju se vratio kući veoma smrknut i žaloban, jer je neiskazivo žudeo da provede vek sa izistinskom princezom. Jedne večeri nadošla je snažna oluja. Munje i gromovi parali su

školskog uzrasta od devet godina pa nadalje, jer po svojoj formi i sadržini deca u navedenom uzrastu mogu shvatiti bajku. Navedene bajke se mogu dramatizovati naročito Tri praseta i Crvenkapu.

nembo i kiša je napunila potoke. Neočekivano začulo se kucanje o glomazna vrata gradske kapije i stari kralj pošao je da ih otvori. Princeza iz poznatog kraljevstva stajala je na vratima. Ali, milostivi Bože! kako su je samo kiša i vetar uneredili. Voda se slivala sa njene kose na haljinu do nožnih prstiju i curila kroz potpetice. Ipak je, bez oklevanja, tvrdila da je ona prava princeza.

- Dobro, uskoro čemo do odgonetnuti - razmišljala je stara kraljica, ali ne reče ništa, već ode u spavaču sobu, izvuče posteljinu iz kreveta i položi zrno graška na dno. Zatim uze dvadeset dušaka i naslaga ih preko graška, a na njih

još dvadeset jorgana ispunjenih guščijim perjem. Na gomili od dvadeset dušaka i dvadeset jorgana princeza je trebala da prenoći. Ujutru, kada se probudila, upitali su je kako je spavala, a ona odgovori: -Oh, veoma loše. Jedva da sam i sklopila oka čitave noći. Samo nebo zna šta je u kreetu, ali to je toliko tvrdo da sam sva plava od modrica po celom telu. To je užasno! Tada postaše uvereni da je ona istinska princeza, jer je kroz dvadeset dušaka i dvadeset jorgana nadevenih guščijim perjem osetila zrnce graška koje je nažuljalo. Niko sem prave princeze nije mogao biti tako osetljiv. Princ je uze

za svoju nevestu, jer se uveri da je od kraljevskog roda, a zrno graška su izložili u muzeju, gde se i danas može videti, ukoliko ga neko nije ukrao.	pe avreste, aj po gor tele thoda jekh cikno fusuj. Pe kodola thana opre po gor trubusarda umperata te sovel, voj dija pes tele thaj kana detharinasa uštilja von pušle la: „Sar sutan?” a voj phendja: „Džungales sutem, boldavas man po pato vareso zuralo sas tala	je došao i počeo da duva na kućicu i naposletku je oduvao celu kućicu. Tada je prvo prase otrčalo, što je brže moglo, drugom bratu, koji je sagradio kućicu od drveta. Međutim vuk je stigao za njim i opet počeo da duva što je mogao jače. Oduvao je, razume se, opet celu kućicu.	
.....	mande, sa si vunete munre zeja.” A thoska, von dikhline kaj voj sas čači umperata. Kaj vi talaj inja kole thana thaj dešuduj čaršavurja voj haćarda o fusuj. Thaj phenel o thagori: „Numaj čači umperata si kana haćarel vi majcikno fusuj.” Kana kodoja ašunda o umperato vo lija la vastestar thaj surisardja la.	Dva praseta su onda otrčala kući trećeg brata. „Pusti nas unutra! Vuk nam je oduvao kućice i sad nam je za petama”, zakukala su braća. Brat ih je uveo u kuću, a ubrzo se pojavio i vuk. „Pusti me unutra”, viknuo je, „inače ču i tvoju kućicu oduvati”, „Pokušaj samo! “odgovorilo mu je prase. I vuk je duvao i duvao, ali kućica nije pala. Onda se popeo na krov i pokušao da uđe u kuću kroz dimnjak. Ali treće prase ga je čulo i zapalilo veliku vatru na ognjištu. Vuk je propao kroz dimnjak pravo u vatru i izgoreo.	
Umperata po cikno fusuj	pe but raja numa či jekh nas čači umperata. Ke sa jekh vo arakhelas doš. Po gor vo gelo khere bi bahtalo thaj roindo kaj khanikaj naštisardja te arakhel čače umperata. Ande jekh rijat avilja bari barval. Palaj barval teljardja o zuralo biršnd thaj mudarimaske rondžeturja.	
Ande kodoja rijat, ašundja marimos po vudar e thgarimasko thaj o thagari gelo te putrel o vudar. E umperata andav bi džanglimasko thagaripe ačhelas angle vudar. O šil šiljardjala, o biršind kingljardjala, e barval rispisardja lake bal, thaj trjance. Voj kingi thaj čikali phenda kaj si voj čači umperata. Kana kodoja ašunda e thagarni, voj geli ande sovimaski tinda, lija inja thana, thaj dešuduj čaršavurja, thoda jekh	Nakhada Dejan Jovanović Tri praseta	Bila jednom tri praseta. Dva praseta su bila veseli drugari, koji su voleli pesmu i igru. Treće im je često govorilo: „Bolje bi bilo da sazidate neku kućicu u kojoj biste bili sigurni od ljutog vuka, umesto što se igrate po ceo dan”. I ono je sazidalo za sebe lepu kamenu kućicu. Prvo prase je tada reklo: „Pa dobro”, i napravilo kućicu od slame. Ali, vuk Trin balorre Sas thaj nas trin balorre. Duj balorre sas amal save mangenas te khelen, asan, djilaben, aj o trito balorro phenelas lenge “ Majfeder aviljasas te keren tumenje kher kaj šaj garadon katar o bokhalo ruv, aj tumen numa khelen tumenje sorro djes”. Thaj vo kerda peske jek šukar barruno kher. O jekto balorro dikhla sar kova kerelas thaj vi vo kerda peske kher numa katar

**o khas.Kana o ruv diklja kodova
kher katar o khas, vo gelja kote
thaj phurda les. Sar o ruv phurda
lesko kher, khajda o jekto balorro
sugo našla kaj pesko amal o dujto
balorro. Les sas kher katar e kašt.
Kadava kher sas majzuralo katar
o kher katar e khas numa o ruv
phurrda majzurales thaj phurda vi
kava kher. E duj balorre sugo našle
ke trito phral thaj teljarde te riknin:
„Muk amen andre phrala, o ruv
phurda amare khera thaj najamen
kaj te garadivas!”. O trito balorro
mukla len andre aj o ruv sugo
areslo anglav vudar thaj phenda
lenge: „Muk man andre baleja kaj
vi tiro kher me phurrdava”!Phenel
o trito balorro „Deba de phurrde
te dikhav kazom šaj zurales te
phurdes!”. Holjariko ruv, phurdel
jekh data, phurdel dujto data, numa
o kher či pela. A thoska, gelo opre
po kher te šaj del andre andav košo.
Balorro godova ašunda thaj dija jag
o šporeti. Kerda bari jag aj o ruv
pela ande jag thaj phabilo. Thaj lem
o kokalo thaj phaglem tiro čang.**

Nakhada Dejan Jovanović

Crvenkapa

U jednom selu stanova je mala
devojčica. Po maloj crvenoj kapi
koju je njena baka sašila za nju
komšije je prozvaše Crvenkapa.

Jednog letnjeg dana majka joj
napuni punu kotaricu kolača i
posla je bolesnoj baki u posetu.
Crvenkapina baka živila je u
susednom selu. Put do bakinog sela
vodio je kroz šumu. Idući šumom
Crvenkapa sretne vuka. Vuk je bio
izelica i odmah bi je zgrabio, ali
nije smeо to da učini pribojavajući
se drvoreča koji su se nalazili
nedaleko od atle. Zato je lukavo
zapita kuda ide:
- Idem da obiđem moju bolesnu
baku. Mama je napekla kolača i dala
mi je da joj ih odnesem.
- Da li tvoja baka živi daleko?
- Ne mnogo daleko. Kod stare
vodenice, u selu iza šume.
- Dobro. Idem i ja da obiđem tvoju
baku. Ja ču ovim putem, a ti idi onim
drugim, pa da vidimo ko će pre stići.
Vuk, čim to izusti, poče trčati
kraćim putem što je mogao brže.
U međuvremenu Crvenkapa je
išla polagano i često zastajkivala
usput kako bi nabrala male poljske
različike i popadike, tako da je
kod bake stigla prilično kasnije u
odnosu na vuka.

Vuk prvi stiže do bakine kuće i
zakuca.
- Ko je? - zapita bolesna starica.
- Vaša unučica Crvenkapa. Nosim
vam kolače od mame - odgovori vuk
oponašajući devojčicin glas.
- Povuci klin i reza na vratima će
se otvoriti.

Vuk ulete u kuću i pojede nemoćnu
staricu. Potom zatvori vrata i
leže u bakinu postelju da sačeka
Crvenkapicu. Ne prođe mnogo a
devojčica zakuca na vrata. Vuk
zapita, trudeći se da zvuči kao baka:
- Ko je?
- Vaša unučica Crvenkapa, Donela
sam vam kotaricu punu kolača od
mame.
Vuk joj lukavo doviknu:
- Povuci klin i reza na vratima će
se otvoriti.
Crvenkapa učini tako i stupi u
kuću. Vuk joj reče, idalje imitirajući
bakin glas:
- Stavi kolačić kraj kreveta i lezi
pokraj mene.
Crvenkapa pride krevetu i leže, ali
se silno začudi kad primeti da baka
nije obučena. Tada reče:
- Bako, bako, kako su vam velike ruke!
- To je zato da te bolje zagrlim,
unućice!
- Bako, bako, kako su vam velike noge!
- To je zato da bolje trčim, dete!
- Bako, bako, kako su vam velike uši!
- To je zato da te bolje čujem
- Bako, bako, kako su vam velike oči!
- To je zato da te bolje vidim!
- Bako, bako, kako su vam veliki zubi!
- To je zato da te pojedem!!!
I na te reči zli vuk se bací na
Crvenkapu i pojede je. Kada je to
uradio krenu da što pre pobegne
iz bakine kolibe, ali ga na vratima
presreće drvoreč. Začas ga

umlatiše i oštrim nožem rasporiše mu trbuš te pustiše baku i Crvenkapu koje još behu žive na slobodu. Baka je onda drvoseče poslužila kolačima, a oni su bili tako dobri da Crvenkapu otprate kući. Drvoseče su vuku odrale kožu i prodale je nekom krojaču koji je od nje sašio kožuh.	- Sar desa andre kana si e mami nasvali? - Marava trival po vudar phenel e Lolistadaki. O ruv kana kodoja ašunda sugo našlo kaj phurjko kher. Thaj kana areslo vo marda trival po vudar, thaj kana e phuri pušlja kon si? Vo žuvljikane krlesa phenda: - Me sem mamije, kiri njepota. E phuri uštijla thaj puterdja o vudar . O ruv andaj data hutija thaj nakhada e mamija. Sugolija pe peste lake drze, thoda laki stadi po šoro, lake dikhavne thaj thoda pes ando lako pato.	- Thaj o ruv andegdata nakhadja la. Kodoja sa dikhline e vošoske džuvdimata, geline dži kav astaravno savo lel sama o voš, thaj phende leske so kerda o ruv. O astaravno sugo gelo ando kodo kher thaj dikhija e ruves sar sovel. Lija o tover savo ningerdja pesa thaj čhindia e ruvesko por. Andav ruvesko por inkliste mami thaj e Lolistadaki a thoska e astaravnesa, haline penge habe savo e Lolesadaki andja. Thaj te na mule vi ages trajin.
Lolestadaki		Nakhada Mariška Novakov
Sas thaj sas maj anglal jekh chej savi sas sukar thaj dragosto, sar andar o suno. Akharenas la Lolestadaki andaj kodja sostar ingerelas loli stadi, savi laki mami khuda lake. E Lolestadaki trajilas peske dadesa thaj dejasa ando kherorro pašav baro voš, a pe aver rig e vošeski trajilas laki mami. Jekh ges e dej katar e Lolistadaki bišardjala te ningerel o hamos peske mamijke savi sas nasvali. Phendja lake te lel sama kana džal po drom. E Lolestadaki či daralas katar peske daki griža thaj ačhili ando maškar e vošosko te lel peske mamijke cira lulugja. Numaj voj či haćarda ke palav kašt pe late dikhenas duj bare kale jakha. Kodova sas o baro thaj daravno ruv, gelja pašav late thaj pušlja la: - So keres ciknije? - Kidav lulugja palaj mungru nasvali mami, phenda leske Lolistadaki.	Thaj kadja sar pašljolas vo gendilas ke Lolistadji či pindžarela les. Kana e Lolistadji aresli džikav kher, voj marda trival, o ruv kana ašundija godoja vo e phurjake krlesa rogožime akharda te del andre. E Loli stadi kana dikhija e mamija sar mijal, pušlja la: - Mamije, mamije, sostar si tut kadja lunge vast? - Te majfeder dav tut angali ciknije mungrije. - Phurije sostar si tut kadja bare jakha? - Te majfeder dikhav tut. - Mamije, sostar si tut kadja bare kana? - Te majfeder ašunav tut ciknije. - Phurije mungrije sostar si tut gajda bare danda? - Te majfeder hav tut. Lepotica i zver Bio jednom jedan trgovac i imao četiri čerke. Sve ih je voleo, ali najmlađa, po imenu Lepotica bila mu je najdraža. Jednoga dana, potpun osiromašen, krenuo je na put radi poslova, obećavši čerkama da će im s puta doneti poklone. Starije sestre tražile su skupocene stvari, a Lepotica je želela samo jedan cvet. Poslovi su išli loše i jadni čovek, vraćajući se noću kući, usnegu izgubi put. Lutajući tako, iznenada se nađe ispred neke prekrasno osvetljene palate. Čovek nije znao da u palati živi strašna zver koja je nekad bila lepi princ. Čarobnica ga je začarala zbog njegove okrutnosti,

a čaroliju je mogla da skine samo ljubav devojke kojoj ružnoca zveri neće smetati.
Dočekavši jutro, trgovac krenu kući. Prolazeći kroz vrt palate, priseti se Lepotice i ubra jednu ružu. Tek što je to učinio, pojavi se strašna zver i reče trgovcu da će ga kazniti smrću. Sav uplašen, trgovac stade moliti da ga poštedi i da mu dozvoli da se vrati čerkama. Zver je pristala da ga pusti uz uslov da mu, kao zamenu, pošalje jednu od kćeri koja će pristati da umesto oca primi kaznu. Za put mu dade i skupocene poklone.

Kad je stigao kući, očajni otac sa zebnjom u srcu ispriča svoju strašnu priču. Na veliku radost starijih sestara, Lepotica se odmah ponudila da ode umesto oca. Tako su zajedno otišli do palate zveri где otac teška srca rastao od crkve. Zver je bila dobra prema Lepotici. Posle tri meseca upita je da li hoće da se uda za njega. Djevojka beštužna, bio joj je drag, ali nije mogla, bio je mnogo ružan.

U dvoru, u jednoj sobi stajalo je čarobno ogledalo. Jednoga dana ona u njemu vide svog bolesnog oca i zaželi da ga obide. Teška srca zver je pusti da ode. Otputovala je, uz obećanje da će se vratiti nakon osam dana. Vreme je prolazilo i Lepotica, zadržavana od oca i sestara, nije se vratila na vreme.

Jedne noći sanjala je zver kako je na samrti doziva. Probudila se u strahu i odlučila da odmah krene. Uz pomoć čarobnog prstena koji joj je on dao, Lepotica se začas ponovo našla u palati. Zatekla je zver kako umire od tuge za njom. Tad je shvatila da i ona njega voli i to mu je i rekla. Izgovorene reči učinile su čudo. Zver je nestala i pojavio se lepi princ. Ljubav su krunisali brakom i sretno živjeli do kraja života.
.....

Prilepana thaj permerdžija

Sas jekvar jekh trgovco thaj sas les štar čeja. Sa volisarda len, numa e majternaja majbut. Jekh des kana čhorajlo teljarda po drom te vareso čerel bući, pe čejende dija svato kaj anela lendē vareso katar o drom. E majpurane pheja rodine sa vareso kuć te anel lendē, a e Prilepana mangla numa jekh luludi.

E bući či džalas lačhe, o čorro rrom kana boldelas pes čhere račava ando iv hasarda o drom. Phirda khajda e račava thaj dija pe jekh šukar baro čher.

O rrom či džangla kaj ande godova čher trajil o parmerdžija savo sas but handžvalo. Sa lešći džung šaj fuljarel e drago čhej savjače či smetola lešći džung. Kana putajlo o des o rrom teljarda čhere, kana

nakhlo paše bar dija pes gođi pe Prilepana thaj kušla jekh luludi. Kana dikhla godova o permerdžija phenda e rromešće kaj musaj te mudarel les. O rrom but darajlo, phenda kaj boldela pes kana inđarela pe čejenđe godova so von rode.

Kana areslo čhere e darava ando ilo mothoda e čejenđe so sas po drom. E Prilepana phenda kaj voj džala po than pe dadesko. O dad thaj e Prilepana đele džiko čher e permerdžijasko, o dad phare ileja ačhada pe čeja. O parmerdžija sas lačho e Prilepenava. Voj sas tristo, but sas lačho numa naštik te unsuril pes pala leste kaj sas zurale džungalo.

Ando lesko čher sas ogledala savi dičhel sa, voj jekh des ande gledala dikhla pe dades kaj si nasvalo thaj mangla te dičhel les. Phare ileja o parmerdžija muklala te džal.

E Prilepana dija pesko svato kaj boldela pes pale jek des. E vrjama nakli e dadesa thaj e phejenca thaj voj či boldapes. Jekh rjat dija suno kaj o permerdžija si po meripe thaj akharel la. Džungadili e darasa thaj jekhtar teljarda leste. Kana teljarda e Prilepana ke pesko dad o permerdžija dija la angrušći savi šaj te boldela ande palata. Voj čhuta e angrušći thaj sigo aresli ande lesko čher, dija pe leste kaj si po meripe katar e kamlipe pala late.

Voj athoska jekhvar avili peste
kaj vi voj kamel les, thaj godova
mothoda lešće. Kana voj godova
mothoda, o permerdžija andegdata
hasajlo, a lesko muj avilo šukar thaj
angla late ačhelas terno umperato.
Von linepes thaj trajisarde bahtale
džiko agor e trajosko.

Nakhada: Zorica Nikolić

.....

Ružno pače

Na jednom seosokom imanju ležala jedna patka na jajima. Jedno je bilo mnogo veće d svih drugih.

Dok se iz drugih jaja izleglo nekoliko lepih žutih pačića, mama je još uvek ležala na tom jednom velikom jajetu.

Najzad se otvorila ljuska i pojavilo se jedno veliko, nezgrapno, ružno pače. Mama se uplašila, ali kao i svaka majka, ubrzo ga je zavolela, pa ga je vodila i hranila kao ostalu decu.

To pače je izgledalo sasvim drugačije nego ostali pačići, ali je plivalo isto kao i oni i išlo svuda sa majkom. Raslo je tako brzo da je uskoro bilo dva puta veće nego od ostalih pačića i bar dva puta ružnije od njih. Braća su odmah počela da ga ismevaju i odbacuju:

- To nije naš brat! Nećemo da se igramo sa njim!

Ružno pače je bilo tužno i

usamljeno. Želelo je i ono da ima prijatelje.

Tužno, sa suzama u očima, ružno pače je krenulo u svet, nadajući se da će za sebe negde naći dom.

Srelo je grupu divljih gusaka. One su bile veće nego patke pa je ružno pače pomislilo da je možda guska. Guske su mu rekле da nije kao ne,

ali da može da podne sa njima. Ipak, upozorile su ga:

„Ti ne možeš zauvek ostati sa nama, jer ti sasvim sigurno nisi guska.“

Posle nekog vremena, ružno pače je napustilo i njih i otišlo da živi samo u močvari.

Vreme je prolazilo, došla zima, pače raslo, ali uvek je bilo usamljeno i tužno. Tako lutajući i tugujući, iscrpljeno, sružilo se jednog dana

ispred nekog dvorišta. Tu ga je pronašla jedna dobra baka koja je pošla da sakupi drva. Sažalila se nad umornim pačetom i odlučila da ga pozove u svoj dom.

Ružno pače se u bakinom domu polako oporavljalo. Osetilo je radost i milinu u svojoj duši, i polako su ga napuštale teške misli od ranije.
- Mojim mukama došao je kraj – zadovoljno je mislio.

Međutim, u bakinom dvorištu živeli su prase i čuran. Njima se uopšte nije dopala ideja da sa njima živi pače. Jednog dana oterali su ga iz dvorišta.

Opet je ostalo samo i napušteno i

dok je tugovalo pored jezera učinilo mu se da čuje poznati glas. Na vodi je ugledao prelepnu belu pticu.

- Evo još jednog novog, ali je lepši od svih nas – reče bela ptica svom drugaru.

Ružno pače, zbunjeno, ogleda se u vodi, i na njenoj površini ugleda svoj lik.

Videlo je divnog belog labuda, istog onakvog kakve su bile i ptice koje je posmatrao. Začudilo se koliko se promenilo – vrat se izdužio i postao vitak, a perje sjajno i belo. Ružno pače pretvorilo se u veličanstvenog belog labuda.

Bio je uzbudjen i srećan što je konačno pronašao sebe i svoje prijatelje, a ubrzo je upoznao i divnu labudicu, i strašno se zaljubio...

.....

Džungalo racin

Pe jekh gavutno avlin pašljolas raca pe angre. Jek katar lende sas majbaro.

Kana andar e angre inkljiste nekabor šukar galbeja race, dej sa jek pašljolas pe gadava jek baro angro.

Kana nakhli vrijama putarda pes o angro thaj andar leste inkljisto jek baro, džungalo racin. E dej darajla kana dikhla les, numa sigo kamla les sar vi sa jek dej sar kerel pire čavorrenca.

Gadava racin sas averčhande katar

aver race, numaj vo džanelas te
 inotil sar vi aver racina thaj džalas
 dejasa kaj vi aver race. Barjolas
 khajda sigo, kaj sas duj drom
 baroder katar aver race thaj duj
 drom džungalo lendar. E phrala
 asaje lestar thaj phende leske:
 -Tu naj san amaro phral! Či kamas
 te khelas amen tusa!
 Džungalo racin sas phareilesko
 thaj korkoro. Kamlasas te avel les
 e amala.
 Phare ilesko, e jasvenca ande jakha,
 džungalo racin teljarda ando them,
 gindimasa kaj aračhela pala peste
 than. Arakhada po drom vošutne
 papina. Von sas baroder e racendar,
 godolastar o džungalo racin
 gindisarda kaj si vo papin. E papina
 mothode leske kaj naj sar von,
 numaj šaj te džal lenca. Phende
 leske po agor:
 „Tu naštik te ačhes amenca dumut,
 godolastar kaj tu naj san papin.“
 Kana nakhli nesavi vrijama,
 džungalo racin ačhada len thaj dělo
 te trajil korkoro pe dorijav.
 E vrjama načhelas, avili ivend,
 racin barjilo, numaj sas korkoro
 thaj phareilesko. Khajda džalas thaj
 rovelas, bokhalo pelo jek des angle
 varekasko avlin. Kote arakhada les
 jek lačhi phuri savi teljarda te anel
 o kašt. Sas lake pharo kana dikhla
 les thaj akharda les andre ande piro
 kher. Džungado racin poloče avilo
 peste. Haćarda baht thaj tatipe

trujal lesko ilo, poloče džanas lestar
 džungale gindurja.
 - Mungre pharimatenge si agor -
 gindsarda vo.
 Numaj, ande phurako avlin trajinas
 balorro thaj e lutini. Lenge či
 kamlapes te trajn e džungale
 racesa. Jekh djes tradine les andar
 e avlin.
 Pale ačhilo korkoro thaj ačhado
 averendar, thaj rujindo angle dorijav
 gindisarda kaj ašunel pindžardo
 krlo. Po paj dikhla šukar parni
 čiriklji.
 - Dik, vi kava si nevo maškar
 amende, numaj si šukar amendar-
 phenda parni čiriklji pire amaleske.
 Džungalo racin, andegdata dikhla
 pes ando paj thaj kote dikhla
 piro muj.
 O racin dikhla ando paj parne
 čiriklja, anelas pe kole čiriklja save
 dikhla po paj. Naštik te avelas
 peste kazom si averčhande - kor
 barilo thaj avilo sano, a porr
 parno thaj šukar. Džungalo racin
 andegdata si majšukar parni čiriklji.
 Sas baxtalo kaj po agor arakhla pes
 thaj pire amala, a sigo vi pindžarda
 jekh šukar e parnja čiriklja thaj but
 kamlala...

Nakhada Marija Aleksandrović

7 ZAKLJUČAK

Kraći usmeni žanrovi su veoma zahvalna za rad sa decom predškolskog uzrasta zbog svoje sažete forme koja ima tu mogućnost da prenese poruku i pouči dete na veoma jednostavan i zabavan način.

Priručnik sem vaspitača i studenata, mogu koristiti i učitelji romskog jezika do drugog razreda osnovne škole u okviru izbornog predmeta: Romski jezik sa elementima nacionalne kulture, jer sa jedne strane neguju romski jezik,

a sa druge strane poučavaju decu o zagonektkama na romskom jeziku ili poslovicama koje će pamtitи kroz ceo život. Primeri priprema za odredjene književne žanrove mogu biti dobar primer studentima i vaspitačima kada pripremaju odredjenu aktivnost.

Prevedene svetske bajke na romski jezik, svojevrsni su doprinos Priručniku romskih studenata sa Visoke škole strukovnih studija za vaspitače Mihailo Palov u Vršcu kojima se zahvaljujem, sa željom

da nastave rad na prevodenju klasičnih svetskih dela kao i da stečeno znanje koriste promovišući romski jezik i kulturu.

8 LITERATURA

1. D. Acković (2010): An Bibiako sastipe – U Bibijakino zdravlje, Rominterpres Beograd.
2. Berberski S. (1980): Kazivanja Roma, Jedinstvo, Priština.
3. Betlajm B. (2015): Značenje bajki (priredio: Žarko Trebešanin), Nova knjiga, Podgorica.
4. Denić S. (2014): Književnost za decu: krila za začarani svet, Zmajeve dečije igre, Novi Sad, Učiteljski fakultet Vranje.
5. Đurić R. (1980): Zagonetke, mitovi i verovanja Roma, Bagdala, Kruševac.
6. Đurić R. (1980): Romane garadine alava - Romske zagonetke, Balkanske narodne umotvorine knjiga 2, Beograd, Srpska akademija nauka i umetnosti.
7. Karanović Z. (2005): Puna tepsiya zlatnih kolačića, Platoneum, Novi Sad.
8. Kleut M. (2003): Narodna književnost – fragmenti i skripti, Filozofski fakultet, Novi Sad.
9. Courthiade M., Kajtazi V. (?), Romske poslovice, Udruga za promicanje obrazovanja Roma u Republici Hrvatskoj „ Kali Sara”, Zagreb.
10. Lagumđžija N. (1991): Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti, Školske novine, Zagreb.
11. Ljubinković N. (2014): Naši daleki preci: Etimološke studije-traganja i promisljanja, Srpska književna zadruga, Beograd.
12. Milinković M. (1999): Lepota pouke u književnosti za decu, Časopis Detinjstvo, br.4, str. 27-31.
13. Petrović, T. (2011): Uvod u književnost za decu, Zmajeve dečije igre, Novi Sad.
14. Pešikan Ljuštanović, Ljiljana (2007): Usmena i autorska bajka u nastavi. Unapredjivanje nastave srpskog jezika i književnosti. Zbornik radova. Novi Sad. Filozofski fakultet – Odsek za književnost
15. Pintarić A. (2008): Umjetničke bajke – teorija, pregled i interpretacije, Matica Hrvatska Osijek. srpski jezik i lingvistiku, 36-58.
16. Pintarić A. (2008): Umjetničke bajke – teorija, pregled i interpretacije, Matica Hrvatska Osijek.
17. Stanojević D.; Erdelj L. (2010): Teorijsko metodološka pitanja razvoja jezičkih sposobnosti dvojezične i višejezične dece : Razvijanje i negovanje maternjeg i nematernjeg jezika i interkulturalnosti kod dece Vojvodine, Pedagoški zavod Vojvodine, Novi Sad.

18. Težak D.; Težak S. (1997):
Interpretacija bajke, DiVič Zagreb.
.....
19. Hranjec S. (2006): Pregled
hrvatske dječje književnosti,
Školska knjiga, Zagreb.
.....
20. Hranjec S. (2009): Ogledi o
dječjoj književnosti, Alfa, Zagreb.
.....
21. Čelenič M. (1997): Književnost
za decu: opšte odlike sa primerima,
Zavod za udžbenike i nastavna
sredstva, Beograd.
.....
22. Šarančić Čutura S. (2017):
Folklorno u prostoru naivnog:
Književnost u kontekstu
književnosti za decu, Pedagoški
fakultet, Sombor.
.....
23. Štefanjik J. (2005): Jedan čovek,
dva jezika: dvojezičnost kod dece -
predrasude i stvarnost, Media Art
Novi Sad.

WEBIN
Western Balkans Institute

Monitoring Socio-Economic Policies and Practices
to create ideas for prosperous societies

